

Zâtî'nin Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesi

Poetic Translation Of Qasidat Al-Burda By Zâtî

Damla Taşdelen¹

ÖZET

Bu çalışmada, Muhammed b. Sa'îd el-Bûsîrî'nin hicri 7. yüzyılda Arapça olarak kaleme aldığı *el-Kevâkibü'd-dürriyye fî medhi hayri'l-berîyye* adlı manzumesinin Türkçe tercümelerinden biri ele alınacaktır. İmam Bûsîrî'nin Hz. Muhammed'e duyduğu derin muhabbetin ürünü olan ve literatürde *Kasîde-i Bürde* olarak tanınan 161 beyitlik kasidesi, bu eksende yazılmış en güzel naat örneklerinden biri olarak kabul edilmiştir. Tüm İslam dünyasında müstesna bir yere sahip olan *Kasîde-i Bürde*; İngilizce, Farsça, Fransızca ve Urduca gibi pek çok dile çevrilmiş, Türk kültür ve edebiyatına da derinden tesir ederek manzum veya mensur olarak defalarca tercüme ve şerh edilmiştir. Üzerinde çalıştığımız Millî Kütüphane 06 Yz. A 859/9 numaralı mecmuada 31b-44a varakları arasında bulunan manzum *Kasîde-i Bürde* nüshası da bu tercümelere biridir. Eserin mütercimi, Zâtî mahlaslı bir şairdir. Ancak bu Bürde tercümesinin, XVI. yüzyılın ünlü şairi Zâtî'ye mi yoksa asıl adı Süleymân olan Keşanlı Zâtî'ye mi ait olduğu hakkında kesin bir hüküm verilememektedir. Bununla birlikte makalede temas edilen bazı hususlardan ötürü Süleymân Zâtî'ye ait olduğu fikri ağır basmaktadır. Bu makalede öncelikle Bûsîrî ile *Kasîde-i Bürde*'sine ve kasidenin Türkçe şerh ve tercümelerine değinilmiştir. Ardından söz konusu müelliflerin hayatları, sanatları ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. Son olarak şekil ve çeviri özellikleri açısından değerlendirilerek tercümenin metni sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Zâtî, Bûsîrî, Kasîde-i Bürde, tercüme, manzum

ABSTRACT

In this study, a Turkish translation of *Al-Kawâkib ad-Dürriyya fî Madhî Khayr al-Barîyya* originally written in Arabic by Muhammed bin Sa'îd al-Bûsîrî in the 7th century is addressed. The one hundred and sixty one couplet qasida was the outcome of the great interest of Imam Bûsîrî for Prophet Mohammad, and known as Qasidat al-Burda in literature, has been accepted as one of the most beautiful examples of eulogy in this field. The Qasidat al-Burda, having exceptional value in the world of Islam, was translated into many languages including English, Persian, French, and Urdu. Additionally, it deeply influenced the Turkish culture and literature and was translated and explained in verse or prose many times. As the subject matter of this study, a copy of the poem Qasidat al-Burda, between the sheets of 31b-44a in the journal numbered as 06 Yz. A 859/9 in National Library, is one of those translations. The translator of the work was a poet having the appellative "Zâtî". However, it has not been established whether this translation of Burda belonged to the famous poet Zâtî of the 15th century or Zâtî from Keşan whose real name was Süleymân. Due to some issues dealt with in the article, the idea that it belonged to Süleymân Zâtî has the highest probability. In this article, firstly Bûsîrî and his Qasidat al-Burda, the Turkish explanations, and translations of the qasida are examined. Afterwards, the lives, art, and works of the aforementioned authors are analyzed. Lastly, the text of the translation are evaluated in terms of form and translation.

Keywords: Zâtî, Bûsîrî, Qasidat al-Burda, translation, poem

¹Yüksek Lisans Öğrencisi, Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Amasya, Türkiye

ORCID: D.T. 0000-0001-6648-3090

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Damla Taşdelen,
Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Amasya, Türkiye
E-mail: dktasdelen@gmail.com

Başvuru/Submitted: 30.04.2020

Revizyon Talebi/Revision Requested: 06.05.2020

Son Revizyon/Last Revision Received: 15.05.2020

Kabul/Accepted: 15.05.2020

Atıf/Citation:

Taşdelen, D. (2020). Zâtî'nin Manzum Kasîde-i Bürde tercümesi. *TUDED 60*(1), 113-152.
<https://doi.org/10.26650/TUDED2020-0026>

EXTENDED ABSTRACT

In this article, a Turkish translation of the poem Qasidat al-Burda originally written in Arabic by Imam Bûsirî in the 7th century is focused on. The Qasidat al-Burda written by Bûsirî in order to express his love and loyalty to the Prophet Mohammad has been accepted as one of the most beautiful examples of a eulogy in the field. This qasida having an important place in all Islamic societies was translated into many languages. Additionally, it deeply influenced the Turkish culture and literature and was translated and explained in verse or prose many times. A copy of the poem Qasidat al-Burda, examined in this article, was one of those translations. The translator of the work was a poet having the appellative 'Zâtî'. In Turkish literature, there were two authors who used that appellative. One of them was a classical Ottoman poet Zâtî who lived in the 16th century, the other one was Zâtî from Keşan whose real name was Süleymân. However, it has not been established which of the poets this translation of Burda belonged to.

In the first part of the article, some information about Bûsirî and the Qasidat al-Burda will be given. The poet, Busiri, of 'Qasidat al-Burda' was famous and lived between the hijri years of 608 and 696/697. He lived and started his education in Delâs or Bûsir, the countries of his parents. From the early years of his life he earned his living by working at government offices or performing his own work. Throughout his life, he worked in different positions including clerk, usher, calligrapher, governor, and lecturer. The first name he gave to his work was 'Qasidat al-Burda', '*Al-Kawākib ad-Durrîya fî Madh Khayr al-Barîya*'. However, the poem was given several names by different people in time. The reason why the poet wrote Qasidat al-Burda and it became famous was related to a dream which was told more or less in the same way in the sources. Rumour has it that Imam Bûsirî was partially paralyzed. Then, not being able to do anything, the poet wrote a qasida in which he praised the Prophet Mohammad and requested a healing from God. That night, he saw the Prophet Mohammad in his dream. The Prophet asked Bûsirî to recite his qasida. After the poet finished reciting the qasida, the Prophet, with his blessed hands, anointed the paralyzed part of the poet's body and cover him with his (the Prophet's) cardigan. When the poet woke up, he realized that the paralyzed part of his body was healed. Also, Turkish explanations and translations of Qasidat al-Burda are presented in lists. In Turkish literature, 25 explanations and nearly 40 translations of the qasida were identified. The oldest translation copy belonged to Abdurrahîm Karahisarî.

In the second part, doubt about the author of the translation is examined along with information about the lives and works of both the authors are presented. One of the authors is Süleymân Zâtî. Born in hijri 1095 (gregorian 1684) in Gelibolu, Süleymân Zâtî is one of the Turkish sufi and divan poets that lived in 17th century. The poet whose real name was Süleymân used the appellative 'Zâtî' in his poems. It is known that he had eight works, four of which were explanations. The other author is Zâtî from Balıkesir who was one the most important poets of 15th century divan poetry. Zâtî was born in the Balıkesir town of Karesi province in 1471. Using pretty plain language, Zâtî was one of our most productive poets. Together with his most important work, dîvân, he has five works.

In the third part, information about the copy, form, and translation of the work is presented. This translation, was between sheets 31b-44a in the journal numbered as 06 Yz. A 859/9 in the National Library. With a different meter from the source text, it was written as a 163 couplet. It is not possible to say the poet successfully applied the meter he chose for the text. The reason is that in several verses, prosody mistakes sourced from syllable omission or excess were detected. It was also detected that he occasionally changed the form of the words in order to rhyme or used the words as they were in the source text. In this part containing the evaluation of the translation, all the matters detected are explained by presenting examples.

In the last part, transcription of the translation is provided. The translation text is progressed together with the source text couplet by couplet. The couplets which have mistakes related to the meter are highlighted with footnotes. At the end of the study, the samples of exact copies of the translation are attached.

GİRİŞ

Ünü, yazıldığı dili ve coğrafyayı aşan bazı manzumeler vardır. Kâ'b b. Zühayr (ö. 24/645 ?) ve İmam Bûsîrî'nin (ö. 696-97/1297-98) farklı yüzyıllarda yazdıkları ve her ikisinin de *Kasîde-i Bürde* adıyla meşhur olan şiirleri, bu manzumelere verilebilecek en güzel örneklerdendir. İlk *Kasîde-i Bürde* Kâ'b b. Zühayr'e aittir. Kâ'b önce Müslüman olduğunu işittiği kardeşi Buceyr (ö. 10/631'den sonra) ve Hz. Peygamber için bir hicviye yazmış, bu yergi sebebiyle ölüm cezasına çarptırılmıştır. Hz. Muhammed'in pişman olup huzuruna çıkanları bağışladığını öğrenince affedilmek umuduyla bir manzume yazar. Hz. Muhammed'in huzuruna yüzü örtülü bir şekilde çıkarak tövbe edip Müslüman olmak istediğini söyler. Bu sırada "*Bânet Su'âd (Suâd ayrıldı)*" diye başlayan kasîdesini de okur. Af talebini kabul eden ve kasîdeyi çok beğenen Hz. Muhammed, üzerinde bulunan hırkasını (bürde) Kâ'b b. Zühayr'e hediye eder. Bundan dolayı kasîde, "*Kasidetü'l-bürde*" veya başlangıcı sebebiyle "*Bânet Su'âd*" olarak adlandırılmıştır. (Ayçiçeği, 2015, s. 28-29; Demirayak, 2001, s. 566-567) İkinci "*Kasîde-i Bürde*" ise makalemizin konusunu teşkil eden ve İmam Bûsîrî'ye ait olan manzumedir. Asıl değerini Hz. Muhammed'e duyulan sevgiden alan bu kasîdenin etrafında zamanla farklı sanat dallarını da kapsayan yoğun bir kültür oluşmuştur. Çeşitli makamlarda bestelenmiş, medrese ve camilerde ders olarak okutulmuştur. Çok kereler hattatlar tarafından meşk, kattalar ve çiniciler elinde nakş edilmiştir. Aynı zamanda türlü hastalıklara şifa olduğu inancı, hastalara deva umudu vermiştir. Zira kasîdenin nâzımını da bu eseri vesilesiyle sıhhate kavuşmuştur. Dolayısıyla bu eser, yalnızca bir övgü şiiri olmaktan çıkmış; belirli adap kurallarına uyararak ve icazetle okunması gereken bir değer haline gelmiştir. Şairler ve nâsîrlere de böyle bir sevaba nail olabilmek gayesiyle birçok eser ortaya koymuşlar; şerhler, tercüme, nazîreler yazmışlardır. Bu çalışmada; şerh ve tercüme geleneği içerisinde önemli bir yere sahip olan *Kasîde-i Bürde*'nin, Zâtî mahlaslı bir şair tarafından yapılan manzum tercümesi hakkında bilgi verilecektir.

1. İmam Bûsîrî ve Kasîde-i Bürdesi¹

Bûsîrî adıyla meşhur olan "*Kasîde-i Bürde*" şairinin tam adı Muhammed b. Sa'îd b. Hammâd b. Muhsin b. Abdullâh b. Hayyân b. Sanhac b. Mellâl es-Senchâc el-Bûsîrî'dir. Kaynaklar, şairin doğum tarihi olarak h. 608 (m. 1212) yılı Şevval ayının birine rastlayan salı gününü işaret ederler. Anne babasının memleketleri olan Delâs veya Bûsîr'de büyüdüğü ve tahsiline başladığı tahmin edilir. Bûsîrî, küçük yaşlarından itibaren devlet dairelerinde çalışarak yahut kendi el sanatlarını icra ederek hayatını kazanmıştır. Hayatı boyunca kâtiplik, mübaşirlik, hattatlık, mutasarrıflık, küttab hocalığı gibi farklı görevlerde bulunmuş, bu vesileyle pek çok yer gezmiştir. Ölüm tarihi konusunda ise çok farklı rivayetler mevcuttur. Kesin olmamakla birlikte h. 696 yahut 697 (m. 1297-1298) tarihi bilim adamlarınca en yakın tarih olarak kabul edilmektedir. Bûsîrî'nin şiirleri dışında başka bir eserinin varlığı henüz bilinmemektedir. Kütüphanelerde dîvânının birkaç nüshası bulunmakla birlikte bu nüshalar bütün şiirlerini kapsamamaktadır.

1 Çalışmamızın bu bölümünde İmam Bûsîrî ve *Kasîde-i Bürde*'si ile ilgili bilgiler aşağıdaki üç çalışmadan derlenmiştir: Kaya, 1992; Sezer, 1985; Şahin, 1997.

Şairin *Kasîde-i Bürde* adıyla meşhur olan eserine verdiği ilk isim “el-Kevâkibü’ d-dürriyye fî medhi hayri’l-beriyye”dir. Ancak manzume zaman içerisinde farklı kişiler tarafından çeşitli şekillerde isimlendirilmiştir. Bunlardan bazıları; Bür’e, Bürdiyye, Büreyde, Mîmiyye, Kasîdetü’ş-Şedâid, Şifa Kasîdesi vb. olarak sıralanabilir. “Müs tef ‘i lün / fâ ‘i lün / müs tef ‘i lün / fe ‘i lün” vezniyle yazılan ve 161 beyitten oluşan *Kasîde-i Bürde*, Bûsirî tarafından belirli kısımlara ayrılmamıştır. Ancak eser üzerinde çalışanlarca genelde on bölüm olarak değerlendirilmiştir. Bu bölümlerden bazıları nefsin heva ve heveslerinin meni; Hz. Muhammed’in medhi, doğumu ve o esnada cereyan eden fevkalade hadiseler, Hz. Muhammed’in mi’racı ve sırları, “Cenâb-ı Hak celle ve alâ Hazretleri’nden mağfiret” ve “Hz. Muhammed canibinden şefaât talebi” şeklinde sıralanabilir.

Şairin *Kasîde-i Bürde*’yi yazmasının ve aynı zamanda kasîdenin bu derece meşhur olmasının sebebi kaynaklarda aşağı yukarı aynı şekilde anlatılan bir rüya hadisesine dayanır. Rivayete göre İmam Bûsirî, amansız bir felç hastalığına yakalanır. Bu halde elinden hiçbir şey gelmeyen şair, Hz. Muhammed’i medh ettiği bir kasîde yazarak Allah’tan şifa talebinde bulunur. O gece rüyasında Hz. Muhammed’i görür. Hz. Muhammed, Bûsirî’den kasîdesini okumasını ister. Şair, şiirini okuyup tamamladıktan sonra Hz. Muhammed onun vücudunun felçli kısmını elleriyle mesh eder, üzerine hırkasını örter. Şair uyandığında vücudunun sıhate kavuştuğunu görür. Sabah evinden dışarı çıktığında sokakta bir dervişe rast gelir. Bu derviş kendisine; “Yâ Seyyid! Efendimiz Hz. Muhammed’i medh ettiğin kasîdeyi bana verir misin?” der. Daha önce de medihler yazmış olan şair, “Hangi kasîdemi istiyorsun, benim birçok medhiyyem vardır.” deyince, mezkûr derviş; “Matlaı ‘E min tezekkürî cîrânin bi-zî-Selmi’ olan kasîdenizi istiyorum.” diye cevap verir. Bu şiiri daha önce hiçbir yerde okumayan, hiç kimseyle paylaşmayan şair, durum karşısında epeyce hayret eder. Şaşkınlığını dervişle de paylaşan şair, ona bu kasîdeyi hiç kimsenin bilmediğini söyleyerek onun nereden duyduğunu sorar. Derviş; “Dün gece Peygamber Efendimiz huzurunda okuduğun vakitte işittim.” diye cevap verir. Bu konuşmadan sonra Bûsirî, kasîdesinin bir nüshasını dervişe verir. Böylece kasîde halk arasında meşhur olur. “Bürde”, hırka olarak bildiğimiz bir üst giysisidir. Kasîdenin “Bürde” adını almasıyla ilgili öncelikli kanaat, bahsi geçen rivayette Hz. Muhammed’in Hırka-i Şerîf olarak bilinen giysisini şairin üzerine örtmesidir.

1.1. Kasîde-i Bürde’nin Türkçe Şerh ve Tercümelere

1.1.1. Şerhler

Kasîde-i Bürde’nin, Ebubekir Sıddık Şahin ve Sadık Yazar’ın konuyla ilgili tezlerinde tespit ve kayıt edilen Türkçe şerhlerinin sayısı 25’tir. XVI. ve XX. yüzyıllar arasında yazılan bu şerhlerin büyük bir çoğunluğunun mensur olduğu ve yalnızca bir tanesinin şârihinin belirlenemediği görülür. Şahin, adı geçen çalışmasında bu şerhlerden ilkinin Le’âlî Ahmed b. Mustafa (ö. 1563)’ya ait olduğunu kaydeder. Le’âlî şerhinin diğer bir özelliği ise kütüphanelerde

2 Kasîde-i Bürde’nin Türkçe şerh ve tercümelere ile ilgili bilgiler şu iki kaynaktan derlenmiştir: Şahin, 1997; Yazar, 2011.

en fazla nüshası bulunan Türkçe şerh olmasıdır. Şeyhülislâm Mekkî Mehmed Efendi (ö. 1797)'nin Tevessül'ü ise bu şerhler arasında en mufassal olanıdır. Şerhler aşağıda liste olarak sıralanmıştır:

1. Ankaravî İbrâhim b. Süleymân b. Sâdık b. Mürsil el-Hanefî el-Ankaravî (ö. 1508'den sonra), **Kasîde-i Bürde Şerhi**.

2. Le'âlî, Ahmed b. Mustafa (ö. 1563), **Şerh-i Kasîde-i Bürde**. (Şahin, 1997, s. 154-210)

3. Şeyh Sa'dullâh el-Halvetî Müridî (ö. 1477), **Şerh-i Kasîde-i Bürde**.³

4. Mehmed Ma'rûf b. Mehmed Şerîf et-Trabzonî (ö. 1593), **Şerh-i Kasîde-i Bürde**.

5. Şeyhülislâm Bâlîzâde Mustafa b. Bâlî b. Süleymân Rûmî ? (ö. 1662), **Şerh-i Kasîde-i Bürde**.

6. Yahyâ b. Abdullâh (XVII. yüzyıl - I. Ahmed devri), **Tercümetü'l-Esrâr fî Medhi Seyyidi'l-Ebrâr (Şerh-i Kasîde-i Bürde)**.

7. Mustafa b. Ahmed Bosnevî (XVII. yüzyıl - IV. Mehmed devri), **Zübdetü's-Şürûhu't-Türkiyye**.

8. Rızâ'î, Seyyid Hasan b. Abdurrahman Aksarayî (ö. 1669), **Miftâhü's-Sa'âde (Manzum Kasîde-i Bürde Şerhi)**. (Cankurt, 2014)

9. Şeyh Abdullâh b. Şeyh Ahmed (ö. 1728), **İrşâdiyye (Şerh-i Kasîde-i Bürde)**.

10. Şeyh Abdullâh b. Şeyh Ahmed (ö. 1728), **Cübbe Şerh-i Kasîde-i Bürde**.

11. Mekkî Mehmed Efendi İstanbulî (ö. 1797), **Tevessül (Şerh-i Kasîde-i Bürde)**. (Ayçiçeği, 2020)

12. Mehmed b. Fazlullâh (ö. 1806'dan sonra), **Şerh-i Kasîde-i Bürde**.

13. Mehmed Emîn b. El-Emîr Feyzullâh b. Gül Ahmed er-Rûmî (ö. 1815), **Şerh-i Kasîde-i Bürde**.

14. Muhammed Fevzî b. Ahmed et-Tavasî (ö. 1900), **Miftâhu'n-Necât**. (Kuzubaş, 2007)

15. Prevezeli Âbidin Paşa b. Ahmed Dino (ö. 1906), **Terceme ve Şerh-i Kasîde-i Bürde**. (Harman, 2004)

16. Akhisarlı Hâfız İsmâil Nazîf b. Muhammed Efendi (ö. ?), **İklîdü's-Sa'âde (Manzum Kasîde-i Bürde Şerhi)**.

3 Şeyh Sa'dullâh Halvetî'ye atfedilen bu şerh, onun isteği üzerine bir müridi tarafından (1563 ile 1617 tarihleri arasındaki bir tarihte) yazılmıştır. Bkz. Yazar, 2011, s. 590-592.

17. Kayacağı Süleymân Efendi (ö. ?), **Şerh-i Kasîde-i Bürde.**

18. Osmân Tevfîk (ö. ?), **Şerh-i Kasîde-i Bürde Terceme-i Mücmeli.**

19. Hasan Fehmî b. Mollâ Mustafa Efendi (ö. ?), **Mecma'u'l-Fezâil.**

20. Kastamonulu Hocazâde Mehmed b. Ali Senâî b. Ebîbekr b. Abdalbâkî (ö. ?), **Kayıtlı Kasîde-i Bürde.**

Kasîde-i Bürde bunlardan başka; Türzkzâde Hacı Mehmed Ziyâüddîn (ö. ?), Rusçuklu Mehmed Hayrî (ö. ?), Rahmi Serin, Fevzi Aksoy ve Mehmet Balcı gibi isimler tarafından da şerh edilmiştir.

1.1.2. Tercümeleler

XV. yüzyıldan başlayarak devamlı bir şekilde yazılan ve günümüze ulaşan *Kasîde-i Bürde* tercümeleleri çoğunlukla manzum olarak kaleme alınmıştır. Kasîdenin tespit edilen en eski nüshası Abdurrahîm Karahisarî'ye aittir. Tespit edilen tercümeleler aşağıda sıralanmıştır:

1. Abdurrahîm Karahisarî (ö. 1483'ten sonra), **Tercüme-i Kasîde-i Bürde.** (Ertaylan, 1960; Kahraman, 1997)

2. Kemâl Paşazâde, Şemseddîn Ahmed b. Süleymân b. Kemâl Paşa (ö. 1533), **Tercüme-i Kasîde-i Bürde.** (Günaydın, 1995; Saraç, 1994)

3. Zâtî (ö. ?), **Tercüme-i Kasîde-i Bürde.**

4. Ahmed Rıdvân (ö. 1528-1538 arası), **Tercüme-i Kasîde-i Bürde.** (Koç, 2018)

5. Müftüzâde (...) b. Halîl (ö. ?), **Tercüme-i Kasîde-i Bürde.**

6. Le'âlî, Ahmed b. Mustafa Saruhânî (ö. 1563), **Tercüme-i Kasîde-i Bürde.** (Kahraman, 1997)

7. Ebü's-Senâ Ahmed Şemseddîn Sivasî (ö. 1597), **Tercüme-i Kasîde-i Bürde.** (Albayrak Sak, 2014)

8. Kemâlâtî Mehmed (1606'dan önce), **Tercüme-i Kasîde-i Bürde.**

9. Esâsî Efendi (1631'den evvel), **Tercüme-i Kasîde-i Bürde.**

10. Hüseyinî, Seyyid Hüseyin b. Seyyid Alî el-Amasî (ö. 1650'dan sonra), **Tercüme-i Kasîde-i Bürde.**

11. Divitçizâde Mehmed Tâlib Üsküdarî (ö. 1679), **Tercüme-i Kasîde-i Bürde.**

12. Sükûtî, Mehmed b. Şeyh Mustafâ (ö. 1691), **Tercüme-i Kasîde-i Bürde.**

13. Paşasaraylı Fazlî Efendi (ö. ?), **Tercüme-i Kasîde-i Bürde.**
14. Abdülhay Celvetî (ö. 1705), **Tercüme-i Kasîde-i Bürde.** (Ayçiçeği, 2016)
15. Nahîfî, Süleymân b. Abdurrahmân b. Sâlih el-İstanbulî- (ö. 1738), **Tercüme-i Kasîde-i Bürde.**
16. Abdullâh Efendi el-Hulvî (ö. 1746), **Tercüme-i Kasîde-i Bürde.**
17. Salâhî, Abdullâh Selâhaddîn-i Uşşâkî, (ö. 1782), **Tercüme-i Kasîde-i Bürde.**
18. Ahmed Arîfî (ö. 1781'den sonra), **Tercüme-i Kasîdetü'l-Bürde.**
19. İsmâil Müfid Efendi b. Ali el-İstanbulî (ö. 1803), **Tercüme-i Kasîde-i Bürde.**
20. Na'imî (ö. ?), **Tercüme-i Kasîde-i Bürde.** (İlhan, 2017)
21. Nihâdî (ö. ?), **Tercüme-i Kasîde-i Bürde.**
22. Cihâdî (ö. ?), **Tercüme-i Kasîde-i Bürde.**
23. Sayrafi Mehmed (ö. ?), **Tercüme-i Kasîde-i Bürde.**
24. Alî b. İsmâil Babadağî (ö. ?), **Tercüme-i Kasîde-i Bürde.**
25. Halepli Kudsîzâde Kadîrî (ö. ?), **Tercüme-i Kasîde-i Bürde.**
26. Abdülhalîm Ken'ân (ö. 1950), **Tercüme-i Kasîde-i Bürde.**
27. Sûzî Ahmed Efendi (ö. ?), **Tercüme-i Kasîde-i Bürde.**
28. Abdurrahîm Üskübî (ö. ?), **Tercüme-i Kasîde-i Bürde.**
29. Hâfız Mehmed Hayrî Efendi (ö. ?), **Tercüme-i Kasîde-i Bürde.**
30. Evrenyeli Abdürrahîm Efendi (ö. 1865), **Tercüme-i Kasîde-i Bürde.**
31. Diyarbakırlı Mehmed Said Paşa (ö. 1892), **Tercüme-i Kasîde-i Bürde.** (Ayçiçeği, 2015)
32. Konyalı Fahreddîn Efendi (ö. 1950), **Tercüme-i Kasîde-i Bürde.**

Kasîde-i Bürde, yukarıda zikredilen isimler dışında Sezai Karakoç, İlhan Armutçuoğlu (Armutçuoğlu, 2009) ve Mahmut Kaya tarafından da manzum olarak tercüme edilmiştir. Ayrıca eserin mütercimi belirsiz tercümelemleri de bulunmaktadır.

2. Tercüme-i Kasîde-i Bürde

Üzerinde çalıştığımız bu *Bürde* tercümesi, Zâtî mahlaslı bir şaire aittir. Ancak tercümenin ünlü dîvân şairi Balıkesirli Zâtî'ye (ö. 1546) mi yoksa Keşanlı Süleymân Zâtî'ye (ö. 1738?)

mi ait olduğu hakkında elimizde kesin bir bilgi yoktur. Tespit edilebilmiş tek bir nüshasının bulunması, eserin kime ait olduğu konusunda hüküm vermeyi zorlaştırmaktadır. Oldukça üretken ve birinci sınıf bir şair olan Balıkesirli Zâtî'nin, böylesine ünlü bir kasîdeyi tercüme etmek istemesi mümkündür. Ancak kaynaklarda şairin Arapça bildiği yahut böyle bir tercümesi olduğu hakkında kesin bir kayıt bulunmamaktadır. Tarafımızca ortaya konulacak olan metinde yer alan vezin problemleri de bize bu tercümenin Balıkesirli Zâtî'ye ait olmadığını düşündürmektedir. Konuyla ilgili elimizdeki diğer bir ipucu ise *Kasîde-i Bürde*'nin Halvetiyye tarikatı içinde önemli bir yere sahip olmasıdır. Keşanlı Süleymân Zâtî, bu tarikatın Celvetiyye koluna mensuptur. Dolayısıyla böyle bir tercüme kaleme almış olma ihtimali söz konusudur. Ebubekir Sıddık Şahin, konuyla ilgili yüksek lisans tezinde bu tercümenin hangi Zâtî'ye ait olduğunu tespit edemediğini belirtmekle birlikte Balıkesirli Zâtî'ye aitmiş gibi değerlendirmeyi tercih etmiştir. (Şahin, 1997, s. 110-111) Niyazi Ünver, *Türk Dünyası Edebiyatçıları Sözlüğü*'ne yazdığı "Zâtî" maddesinde, eseri Balıkesirli Zâtî'ye mâl etmiştir. (Ünver, 2007, s. 710-712) Orhan Kurtoğlu'nun *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*'ne yazdığı "Zâtî, İvaz" başlıklı maddede ise, Zâtî'ye mâl edilen bu eserin Süleymân Zâtî'ye ait olduğu ifade edilmektedir. (Kurtoğlu, 2013)

Tüm bu hususlar metinde bulunan vezin problemleriyle birlikte düşünüldüğünde, kasîdenin sahibinin Süleymân Zâtî olduğu fikri ağırlık kazanmaktadır.

2.1. Süleymân Zâtî'nin Hayatı, Sanatı ve Eserleri⁴

1095 (m. 1684) Gelibolu doğumlu Süleymân Zâtî, XVIII. asır Türk mutasavvıf ve dîvân şairlerindedir. Asıl adı Süleymân olan şairin, şiirlerinde Zâtî mahlasını kullandığı görülür. Şeyhi, Celvetiyye'nin Hakkıyye kolunun kurucusu İsmâil Hakkı Bursevî (ö. 1137/1725)'dir.

İsmâil Hakkı Bursevî'nin en önemli öğrencilerinden ve aynı zamanda halifesi olan Süleymân Zâtî, 1135 (m. 1722) yılı başlarında şeyhi tarafından irşad göreviyle Gelibolu'ya gönderilmiştir. Mürşidinin vefatından sonra faaliyetlerini Keşan'da sürdürmüştür. Şairin ayrıca "Keşânî" adıyla da nam bulması, hayatının sonuna kadar burada hizmet vermesi sebebiyledir.

Süleymân Zâtî öncelikle bir tekke şairidir. Bununla birlikte manzumelerinde dîvân şiirinin vezin ve nazım şekillerini kullandığı ve eserlerinde Farsça şiirlere yer verdiği de görülür. Şairin lirik ve didaktik dokuya sahip şiirleri özellikle tekke muhitlerinde oldukça beğenilmiş, ilgiyle okunmuştur. Eserlerinde çoğunlukla Bursevî'nin kullandığı dile benzer bir üslup kullanması, hocasından aldığı eğitimden kaynaklanmakta ve mürşidinin kendisi üzerindeki tesirini ispat etmektedir. Aynı zamanda Niyâzî-i Mısırî (ö. 1105/1694)'den de etkilendiği görülür.

Kaynakların çoğu 1151 (m. 1738) yılında Keşan'da öldüğü konusunda birleşseler de bu husus ihtilafıdır. Ali Senâî Efendi (ö. 1786)'nin, şeyhin vefatı üzerine yazdığı bir tarih manzumesine dayanan Edirneli Ahmed Bâdî, 22 Cemâziyelevvel 1175 (m. 19 Aralık 1761) tarihini işaret eder. Yine Ali Senâî Efendi, bir şiirinde mürşidinin kabri üzerine bir türbe inşa

4 Süleymân Zâtî'nin hayatı, sanatı ve eserleri ile bilgiler şu iki kaynaktan derlenmiştir: Arslan, 2014; Şimşek, 2010; Şimşek, 2005.

edildiğinden bahsetmektedir. Türbesi günümüzde mevcut olmayıp ya Balkan Savaşları sırasında ya da kendiliğinden yıkılmıştır.

Süleymân Zâtî'nin ölümünden sonra yerine oğlu ve halifesi Hüseyin Şâhî Efendi geçmiştir. Bilinen diğer halifeleri ise; Ali Senâî, Mustafa Efendi, Şarköylü Ahmed Fahreddin Efendi ve Seyyid Ebubekir Efendi'dir.

Zâtî, dördü şerh olmak üzere sekiz eser kaleme almıştır:

1. Dîvân: Zâtî'nin daha çok bir dîvânçe görünümünde olan dîvânı en önemli eserlerinden birisidir. Mürettep olmayan bu eser; 143 gazel, "*Kasîde-i Hacc-ı Ma'nevîyye*" başlıklı otuz sekiz beyitlik bir kasîde ve "*Târih-i Te'lif*" başlıklı iki beyitten oluşmaktadır. Dîvânın muhtelif kütüphanelerde yazma nüshaları bulunmaktadır. Eser, Mehmet Arslan tarafından müellifin Sevânihu'n-nevâdir adlı eseri ile birlikte yayımlanmıştır. (Arslan, 1994)

2. Sevânihu'n-Nevâdir fî Ma'rifeti'l-Anâsır: Mesnevi tarzında yazılan ve toplam 846 beyitten oluşan eserde; anâsır-ı erbaa, varlıkların zuhûru, âlem-i sagîr, âlem-i kebîr, nefsi tanıma, insan tabiatı ve akl-ı kül, akl-ı münebbih, akl-ı ma'âd, akl-ı ma'âş gibi hususlar yer almaktadır.

3. Miftâhu'l-Mesâil ve Misbâhu'l-Mahâil (20 Es'ile-i Mutasavvifâne Cevâb-nâmesi): Âhîret, levh-i mahfûz, mukadderât, hadîs-i kudîsî, mebde ve meâd, insan ve cinlerin yaratılış sebebi, namazın sırları gibi konuları ihtiva eden eser, müellifin soru-cevap tarzında kaleme aldığı tasavvufî bir risaledir. Eser üzerine Asuman Omay tarafından yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. (Omay, 2001)

4. Şerh-i Kasîde-i Ferîde li-İsmâil Hakkî: Eser, İsmâil Hakkı Bursevî'nin, "*Bir 'elif' bul mekteb-i irfanda ol 'bâ'yı sor / Kad hamîde eyleyüp 'yâ' gibi ondan 'bâ'yı sor*" matla'lı ve her beytinde bir sual bulunan on dokuz beyitlik manzumesinin şerhidir.

5. Şerh-i Muammâ-yı Nakşî Tercüme-i Hazret-i Zâtî: Şeyh Nakşî-i Akkirmânî'nin, "*Nedir cânâ bil ol söz kim hadîs ü hem degil Kur'an / Tekellüm itmemişdür çün perî anı ne hod insân*" matla'lı dokuz beyitlik muammasının şerhidir.

6. Risâle fî Mebde-i İnsân: Eserin tek nüshası İzmir Millî Kütüphane'de bulunmaktadır. Kaynaklarda zikredilmeyen ve te'lif sebebi belli olmayan eserde, insanın yaratılışı yanında mürşid-i kâmil, hakikat-i Muhammediyye ve rûh konularına değinilmiştir.

7. Şerh-i Kasîde-i Nûniyye.

8. Şerh-i Kasîde-i Râ'iyye.

2.2. Balıkesirli Zâtî'nin Hayatı, Sanatı ve Eserleri⁵

Zâtî, XVI. yüzyıl dîvân şiiirinin en önemli şairlerindenidir. 1471 yılında, Karesi vilayetine bağlı Balıkesir kasabasında doğmuştur. Kaynaklarda isminin Bahşî, Satı, Satılmış ya da İvaz olduğu yönünde değişik rivayetlere rastlanır. Ancak ebced hesabıyla şairin doğum tarihi 1471'i veren "İvaz" isminin doğru olduğu kabul görmüştür. Zâtî'nin çocukluk ve gençlik yıllarında nasıl bir eğitim gördüğü, neler okuduğu hakkında kaynaklarda yeterli bilgi bulunmamaktadır. Ailesi hakkında da fazla bilgi yoktur. Şairin, gençlik yıllarında geçimini çizmecilik mesleğiyle sağladığı ve aynı zamanda şiirler yazdığı bilinmektedir. Buradan hareketle şiir yazmaya erken yaşlarda başladığı söylenebilir. Kaynaklar onun tabiatını; neşeli, avare, serseri, taşkın ruhlu, rind ve kalender-meşreb olarak tasvir etmekte birleşmişlerdir. Zâtî'yi şairliğe sevkeden şey hiç şüphesiz yaratılışındaki şairlik cevheri ve coşkunun mizacıdır.

Eserlerinden hareketle şairin; Manisa, Bursa, İznik ve Edirne'de bulunduğu bilgisine ulaşılmaktadır. Ancak bu şehirlerde hangi amaçla bulunduğu hususunda kaynaklarda yeterince bilgi verilmemiştir. Zâtî, tam tarihi bilinmemekle birlikte kırklı yaşlarında İstanbul'a gelmiştir. Kulaklarının ağır olduğunu kendisinden öğrendiğimiz Zâtî, burada hem bir şair olarak kendini ispat etmeye hem de geçimini bu yolla sağlamaya azmetmiştir. Sanatını geliştirmek için gerekli bilgileri edinmeye başlayan şair, aynı zamanda tahsilini ilerletmek amacıyla da şair meclislerinde bulunmaya, bir çevre edinmeye gayret etmiştir. Arapça gramer ve remilcilik kaidelerini öğrenmiştir.

Bu dönemde Hadım Ali Paşa (ö. 1511)'nın dîvân kâtibi Mesîhî (ö. 1513) ile tanışması Zâtî için bir dönüm noktası olur. Onun vesilesiyle Paşa'nın himayesine girer. Hadım Ali Paşa'nın hamiliği sayesinde hem birçok değerli âlimin bulunduğu sohbet ve meclislere katılma fırsatı bulur; hem de padişahla tanışır. Zâtî, yine Paşa'nın tavsiyesi üzerine nevrüz ve bayramlarda takdim ettiği kasîdelerle padişahın dikkatini çekmeyi başarır.

Zâtî, bazı dönemlerde himayesiz kalmış ve sıkıntılı zamanlar geçirmiştir. Kânûnî devrinde sunduğu kasîdelerle bir yıllığa bağlanmış olsa da İbrâhim Paşa'nın katliyle beraber geliri tamamen kesilmiştir. Şair, ömrünün kalan yıllarını ve yaşlılığını, Fâtih'de Sarıgüzel semtinde bulunan eviyle Bâyezîd Camii avlusunda bulunan dükkânı arasında geçirir. Bu dükkânda misk, anber, misvak gibi çeşitli şeyler sattığı; remilcilik, muskacılık ve mektupçuluk yaptığı, istek üzerine para karşılığında gazeller kaleme aldığı rivayet edilir. Bir süre sonra evi ile dükkânı arasındaki yolu dahi yürüyemeyecek duruma gelen şair, Koca İbrâhim Paşa Hamamı Çarşısı'nda başka bir dükkân tutmuş ve burayı şairlerin buluşma mekânı haline getirmiştir. Hayâlî Bey (ö. 964/1556-57), Yahyâ Bey (ö. 990/1582) gibi tanınmış isimlerin yanı sıra tanınmamış birçok şair de bu dükkâna uğramış; şiirlerini orada okuyup, tartışmışlardır. Hatta Bâkî (ö. 1008/1600)'nin de şairlik yolculuğuna bu dükkândan geçerek başladığı ve onun öğrencisi olduğu yönünde yaygın bir kanaat bulunmaktadır.

5 Zâtî'nin hayatı, sanatı ve eserleri ile ilgili bilgiler aşağıdaki üç çalışmadan derlenmiştir: Armutlu, 2018; Armutlu, 1998; Coşkun, 2013.

Kaynaklarda yer alan bilgilere göre Zâtî, ömrünün son demlerini ağır hasta bir halde, yokluk ve sefalet içinde geçirmiştir. 953 senesi Ramazan'ının ikinci yarısında (m. Kasım 1546) vefat etmiştir. Dostları tarafından Edirnekapı Mezarlığı'na defnedilen şairin ölümüne tarihler düşürülmüştür.

Oldukça sade bir dil kullanan ve en üretken Osmanlı şairlerinin başında yer alan Zâtî'nin sanatına dair çeşitli değerlendirmeler yapılmıştır. Bu değerlendirmelerin eleştiri niteliğinde olanları; şiirlerini sanat kaygısı gütmeden yazdığı, dükkânına getirilen şiirlerden bazılarını kendine mâl ettiği, yazdığı şiir sayısının fazlalığına bağlı olarak kendisini tekrar ettiği, şiirlerinde vezin problemlerine rastlandığı şeklinde sıralanabilir. Buna karşılık iyi bir eğitim almadığı halde kendi kendini yetiştirmiş olması, kulağındaki rahatsızlığa rağmen birinci sınıf şairler arasına girebilmesi, şiirlerinde yer alan el değmemiş mana ve hayaller, edebî sanatları ustalıklı kullanması ve dükkânında verdiği eğitim şairin takdire değer özelliklerindedir. Şiirlerinde mahallî kültürün ve gündelik hayatın izlerine, arkaik kelimelere, atasözleri ve deyimlere sıklıkla rastlanır. Özellikle gazelleri konu bakımından oldukça zengindir. Şiirlerine nazîreler yazılmış; kendisi de Hayâlî Bey, Melîhî (ö. 1481-1512 ?), Usûlî (ö. 945/1538-39) ve Tâcîzâde Câfer Çelebi (ö. 921/1515)'nin şiirlerine nazîreler yazmıştır.

Zâtî'nin *Ahmed ü Mahmûd*, *Ferruhnâme*, *Siyer-i Nebî*, *Mevlit* ve *Fal-ı Kur'ân* gibi eserlerinin bulunduğu rivayet edilse de aşağıda zikredilenlerden başkası elimizde bulunmamaktadır.

1. Dîvân: Zâtî'nin en önemli eseridir. Mürettep olan bu dîvân, şairin kendisi tarafından tertip edilerek Şehzâde Mehmed'e sunulmuştur. Dîvânda bulunan gazel sayısı 1825'tir. Zâtî, dîvânında yer alan gazel sayısı bakımından -Muhibbî (ö. 974/1566)'den sonra- en çok gazel yazan ikinci şairdir. Gazeller dışındaki şiirlerini ise farklı nazım şekilleriyle yazılmış 248 manzume oluşturur. Dîvânda bulunan 1003 gazel, Ali Nihat Tarlan tarafından 2 cilt halinde yayınlanmıştır. Birinci cilt "elif-zâ", ikinci cilt "zâ-nûn" arası harfleri kapsar. "Nûn" ile "yâ" harfleriyle yazılan 822 gazeli de Mehmet Çavuşoğlu ve M. Ali Tanyeri, 3. cilt olarak neşretmişlerdir. Eserin Türkiye kütüphanelerinde bulunan 10 nüshası bilinmektedir. (Ayrıntılı bilgi için bkz: Kurtoğlu, 2017; Tarlan, 1967; Tarlan, 1970; Çavuşoğlu ve Tanyeri, 1987)

2. Edirne Şehrengizi: Zâtî'nin "*Sıfat-ı mahubân-ı şehri Edirne*" başlığını taşıyan II. Bâyezîd zamanındaki Edirne güzellerini tasvir ettiği eseridir. Şair, şehrengizini mesnevi nazım şekliyle ve aruzun mefâ'îlün / mefâ'îlün / feûlün vezniyle kaleme almıştır. Biri Süleymaniye Kütüphanesi'nde olmak üzere toplamda dört nüshası tespit edilmiş olan eser 167 beyitten oluşmaktadır. Zâtî, Edirne Şehrengizi'nde Edirne'nin benzersiz güzelliği, kalesi, yeşilliği ve akarsuları hakkında kısa bir şehir tasviri yapmış ve Edirne'nin 52 güzelini tasvir etmiştir. Eser üzerine Derya Karaca'nın makalesi bulunmaktadır. (Karaca, 2018)

3. Şem ü Pervâne: Zâtî'nin dîvânından sonra tanınmış en ünlü eseridir. Eser, aruzun mefâ'îlün / mefâ'îlün / feûlün kalıbıyla yazılmıştır. 1534 yılında yazılan ve yaklaşık 4000 beyit olan mesnevînin dili sade ve üslubu akıcıdır. Konusu ise Şâh Jâle'nin oğlu Pervâne ile Çin Fağfuru'nun kızı Şem' arasında geçen aşktır. Bilinen beş nüshasından biri Süleymaniye

Kütüphanesi'nde olan eser üzerine Sadık Armutlu tarafından doktora tezi yapılmıştır. (Armutlu, 1998)

4. Letâyif: 16. asır sosyal hayatına dair önemli bilgiler barındıran ve bir hatırat niteliği taşıyan eser, iki kısımdan meydana gelmiştir. Tespit edilebilen iki nüshası bulunan birinci bölümde, Zâtî'nin devrin edebî ve tarihî şahsiyetleriyle diyalogları ve onlar hakkında yazdığı latifeler yer almaktadır. İkinci bölümde ise dönemin meslek ve sanat erbabı mizahi bir dille ele alınmıştır. Bu bölümün ise tek nüshası bulunmaktadır. Eserin her iki kısmı da makale olarak Mehmet Çavuşoğlu tarafından neşredilmiştir. (Çavuşoğlu, 1970; Çavuşoğlu, 1977)

5. Mektup: Eser, Gazâlî Deli Birâder namlı Mehmed adlı bir şahsın Mekke'den gönderdiği mizahi mektuba aynı üslupla verilen cevabından oluşmaktadır. Mektupta ise İstanbul'un, padişahın ve eş dostun ahvali sorulmaktadır. İki nüshası bulunan eseri Günay Kut neşretmiştir. (Kut, 1974)

3. Zâtî ve Tercüme-i Kasîde-i Bürde'si

3.1. Nüshanın Tavsifi

Milli Kütüphane 06 Yz. A 859/9 numaralı mecmuada 31b-44a varakları arasında bulunan nüsha, kaynak metinden farklı olarak 163 beyitten oluşmaktadır ve talik hatla yazılmıştır. Yer yer hareketlerin kullanıldığı nüshada tercüme, kaynak metnin yer aldığı sayfaların derkenarına 13 satır olarak yazılmıştır. Kırmızı mürekkeple “*Hâzâ Kitâbu Kasîde-i Bürde*” şeklinde başlık atılmıştır. Nüsha kütüphane kayıtlarına göre yaldız zencirekli, miklepli koyu kahverengi meşin ciltlidir. 175x110 - 100x52 mm. ölçülerinde sarı ince kağıda yazılmıştır.

3.2. Tercümenin Şekil ve Çeviri Hususiyetleri

Tek nüshasına ulaşılabilen bu tercüme, aruzun *meîâ'îlün / meîâ'îlün / meîâ'îlün / meîâ'îlün* kalıbıyla kaynak metinden farklı bir vezinle yazılmıştır. Mütercimim kullandığı vezni eserine başarıyla uyguladığı söylenemez. Zira birçok mısra da hece eksikliği ya da fazlalığından kaynaklanan aruz kusurları görülmektedir. Birkaç örnek vermek gerekirse;

*Biz[e] ol itmedi teklif şol 'akl-ı 'âciz olan şey
Tereddüd itmedük Kur 'ân 'uñ idrâkinde biz de anı (47. beyit)*

şeklinde yazılan beytin ikinci mısraında hece fazlalığı bulunmaktadır. Mısra da bir hece fazla olup beyitte yer alan “de” bağlacının kaldırılması sorunu gidermektedir.

*Bular ashâb-ı file beñzedi yâhûd
Bir avuç hâk ile avlanan erbâb-ı tugyânı (70. beyit)*

Yukarıdaki beytin ilk mısraında ise hece eksikliği tespit edilmiştir. Eksiklik tespit edilen beyitlerden bazıları tarafımızdan tamir edilmiştir. Örneğin aşağıdaki beyitte köşeli parantez içinde gösterilen [y] hecesi hem beyti daha anlamlı hale getirmekte hem de eksik heceyi gidermektedir.

*Havâs-ı mu 'cizi cem' eyledüñ bî-müşterek anda
Makâm-ı enbiyâ[yı] geçdüñ itdüñ anda seyrânı (114. beyit)*

Ayrıca metinde çok sayıda imale ve zihafa rastlanmaktadır. İmale, dîvân şiirinde sıklıkla kullanılan bir uygulamadır. Ancak zihaf çok ciddi bir aruz kusuru olarak görülmektedir. Çeviriyazılı metinde zihaf lar italik olarak gösterilmiştir. Aşağıda tercümede tespit edilen zihaf örneklerinden bazıları yer almaktadır:

*Benüm ey server-i 'âlem melâz u melce'im ol sen
Ki ya 'nî hâlet-i nez'de hâlis itmekde îmânı (152. beyit)*

İkinci mısradaki yer alan “-hâ” hecesinin aruz gereği açık bir hece olması gerekmektedir.

*Sabâ gülşende tahrîk eyledükçe 'azbe-i Bân' uñ
Her atrâb eyledükçe 'iys-i hâdî-i hoş-sühânı (161. beyit)*

Yine beyitte ikinci mısradaki yer alan “hoş” hecesi zihafa sebep olmaktadır.

Tercüme kaynak metinden farklı olarak “م” kafiyesi yerine “نى” revî harfî “nûn” olan -ı redifî ve -ân mürdef kafiyesiyle kaleme alınmıştır. Mütercimim kafiye yi gerçekleştirmek adına zaman zaman kelimeleri bozduğu ve bu sebeple beyitlerin anlamını koruyamadığı görülmektedir.

Zâtî, 161 beyit olan kaynak metni 163 beyit olarak tercüme etmiştir. Bu fazla beyitlerden bir tanesi, tercüme metninin 55. beytidir ve kaynak eserde bir karşılığı bulunmamaktadır:

*Güneş gibi tûlû' idüp hidâyet eyledi halkı
Dahî sâ'ir ümem ihyâ olundu buldılar cânı*

Diğ erinin ise mahlas beyti (tercümenin son beyti) olduğu tespit edilmiştir:

*Ola rûh-ı Resûlullâh'a sad gûne tahiyetler
Ki Zâtî-i hakîr üñ yokdur andan gayrı dermânı*

Şairin lafızdan ziyade anlamı çevirmeye çalıştığı bu tercümede kaynak metindeki birçok kelimenin aynen alındığı görülmektedir. Örneğin:

*Hacerler ba'de tesbîh eyledi[ler] keff-i destinden
Misâl-i Yûnus-âsâ ez-haşâ-yı hût-ı bahrânı (71. beyit)*

Kaynak metinde yer alan “مِنْ أَحْشَاءِ” ifadesi, yukarıdaki beyitte “ez-haşâ” şeklinde kullanılmış; Arapça harf-i cerr olan “min” eki de, Farsça “ez” ekiyle değiştirilmiştir.

*Yapışmazsa elümden rûz-ı mahşerde kerem idüp
Ve illâ deyesiz yâ zellete'l-akdâm 'isyânı (147. beyit)*

Yukarıdaki beyitte ise kaynak metindeki “يَا زَلَّةَ الْقَدَمِ” ifadesinin kısmen alındığı görülmektedir. Tercümede çoğunlukla rastladığımız bu hususa; dördüncü beyitte “münketim”, altıncı beyitte

“sekam”, yedinci beyitte “anem”, on beşinci beyitte “ketem”, yirmi dokuzuncu beyitte “verem”, kırk ikinci beyitte “munkasım”, yetmiş altıncı beyitte “kasem”, seksen beşinci beyitte “mütthem”, yüz ellinci beyitte “mültezim” ve yüz elli birinci beyitte “ekem” şeklinde yer alan kelimeler örnek olarak verilebilir.

Kaynak metnin Arapça olmasından dolayı tercümede Arapça kelime sayısının fazla olduğu görülür. Buna rağmen tercüme genel olarak anlaşılır bir dille yazılmıştır. Arapça ve Farsça tamlamalara çok fazla rastlanmaz. Ancak mütercimnin nadiren de olsa bazı beyitlerde anlamı vermekte zorlandığı görülmektedir. Bu hususa örnek olarak verilebilecek aşağıdaki beyitte, ikinci mısram çevirisinin eksik olduğu tespit edilmiştir.

*Çü mahbûb-ı Hüdâ'sın [sen] şefâ'at ya Resûlallâh
Günahkâr ümmetüñ senden umarlar derde dermânı (36. beyit)*

Beytin orijinali şu şekildedir:

هُوَ الْحَبِيبُ الَّذِي تُرَجَى شَفَاعَتُهُ
لِكُلِّ هَوَالٍ مِنْ أَلَا هَوَالٍ مُقْتَحِمٍ

Bu sebeple tercümenin, “O, Hakk’ın habibidir, başa gelebilecek her türlü tehlike ve korkuya karşın şefaati umulan sevgilidir.” şeklinde örneklenebilecek bir mana içermesi gerekmektedir.

SONUÇ

İmam Bûsîrî’nin *Kasîde-i Bürde*’sinin Zâtî mahlaslı bir şair tarafından manzum olarak yapılan Türkçe tercümesinin ele alındığı bu çalışmada; Türk şairler tarafından büyük rağbet gören bu kasîdenin, Türk edebiyatı dâhilinde kırk civarında tercümesinin bulunduğu tespit edilmiştir. Tercümenin müellifi hakkında elimizde bulunan verilerin Süleymân Zâtî’yi işaret ettiği yönündeki düşüncemiz ise bir tahminden öteye gitmemekte, tespit niteliği taşımamaktadır. Çalışmamızda ele alınan tercümenin çeviri yazılı metni bilinen tek nüshası üzerinden tarafımızca ortaya konmuştur. Bu metni incelediğimizde; Zâtî’nin tercümesinin kaynak metinden iki beyit fazla olduğu, bu beyitlerden birinin tercüme metninin içinde yer aldığı, diğerinin ise mahlas beyti olduğu görülmüştür. Şairin kullandığı vezni metne başarıyla uyguladığı söylenememektedir. Zira birçok mısradaki hece eksikliği ya da fazlalığından kaynaklanan vezin problemlerine ve önemli bir aruz kusuru olan zihafa rastlanmaktadır. Zâtî’nin tercümesinde ele aldığı beyitlerin çoğunda anlamı bire bir yansıtmaya gayret ettiği ancak nadiren de olsa başarılı olamadığı görülmüştür. Kafiye yapıyı gerçekleştirmek adına zaman zaman kelimeleri bozduğu ve bu sebeple bazı beyitlerin anlamını koruyamadığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak; *Kasîde-i Bürde*’nin Türk toplumu üzerinde kültür ve inanç dünyası bakımından büyük etkilere sahip olduğu bu tercüme üzerinden bir kez daha görülmüştür.⁶ Bu büyük külliyyatın yeni harflere çevriminin tamamlanmasıyla daha kapsamlı inceleme ve karşılaştırma çalışmalarının yapılmasına olanak sağlanması en büyük temennimizdir.

6 Konuyla ilgili bir Tübitak projesi bulunmaktadır. Bkz: Ayçiçeği, 2018.

Metin

[31b]

Hazâ Kitâbu Kaşîdetü'l-Bürde

Bismillahirrahmânirrahîm

Mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün

1

أَمِنْ تَذَكُّرِ جِيرَانِ بَدَى سَلَمٍ
مَرَجَتْ دَمْعًا جَرَى مِنْ مُقَلَّةِ بَدَمٍ

Tezekkür itdüğünden mi Selem cîrânını dilden
Bu çeşm-i terle ıhâl itdüñ bebekden aqıcı kanı

2

أَمْ هَبَّتِ الرِّيحُ مِنْ تَلْقَاءِ كَاطِمَةٍ
وَ أَوْمَضْنَ البُرُوقُ فِي الظُّلَمَاءِ مِنْ اِضْمِ

Ya yel mi esdi Kâzime'den ki 'aynuñ 'alîl oldı
Yağud zalmâ-ı leylden şu'leler mi urdı raşşanı

3

فَمَا لِعَيْنَيْكَ إِنْ قُلْتَ اكْفُفَا هَمَّتَا
وَمَا لِقَلْبِكَ إِنْ قُلْتَ اسْتَفَوْقُ يَهْمِ

Ne oldı çeşmüne giryân oluban sâkin olmazlar
'Aceb kalbün ifâkat bulmadı eyler bu efgânı

4

أَيَحْسَبُ الصَّبُّ أَنَّ الحَبَّ مُنْكَتِمٌ
مَا بَيْنَ مُنْسَجِمٍ مِنْهُ وَ مُضْطَرِمِ

Bilürsin münketim olmaz aqıcı göz yaşıyla 'ışk
Yanucı qalp arasında var iken böyle hicrânı

[32a]

5

لَوْ لَا الهَوَى لَمْ تُرْقِ دَمْعًا عَلَى طَلَلِ
وَ لَا أَرَقْتَ لِذِكْرِ البَانِ وَ العَلَمِ

Eger kim 'ışkuñ olmazsa talele üstine dolmazduñ
Gözün yaşın dağı yâd eylemezduñ kâmet-i bânı

6

فَكَيْفَ تُنْكِرُ حُبًّا بَعْدَ مَا شَهِدْتَ
بِهِ عَلَيْكَ عُدُولَ الدَّمْعِ وَ السَّقَمِ

N[iy]e inkâr idersün hâlet-i 'ışkı ki şâhiddür
Sekamla çeşm-i nem oldı anuñ 'adliyle bürhânı

7

وَ أَتَيْتِ الوَجْدَ حَطِيءَ عِبْرَةٍ وَ ضَنْىِ
مِثْلَ البَهَارِ عَلَى خَدَيْكَ وَ العَنَمِ

Yanağında anuñ işbât olmuşken gül-i aħmer
Dağı eşk-i revânından 'anem gibi ağan kanı

8

نَعَمْ سَرَى طَيْفٌ مِّنْ أَهْوَى فَارَقَنِي
وَ الْحُبُّ يَغْتَرِضُ اللَّذَاتِ بِأَلَامٍ

Çü geldi dide-i hâne hayâli uykusuz kaldım
Mübeddel itdi lezzâtı anuñ cümle-i ahzânı

9

يَا لَأَيْمَى فِي الْهَوَى الْعُذْرَى مَعْدِرَةٌ
مِنِّي إِلَيْكَ وَلَوْ أَنْصَفْتَ لَمْ تَلْمِ

Benüm ‘özrüm qabûl eyle melâmet itme ey lâ’im
Eger derdüm bilüp inşâf iderdüñ terk idüp anı

10

عَدَّتْ حَالِي لَا سِرِّي بِمُسْتَتِرٍ
عَنِ الْوُشَاةِ وَلَا دَائِي بِمُنْحَسِمٍ

Şu dermânsız olan derde giriftâr oldum ammâ kim
Ki kâdir olmadum ihfâya ol hâl-i perîşânı

11

مَحْضَتْنِي النَّصْحَ لَئِنْ لَسْتُ أَسْمَعُهُ
إِنَّ الْمَجِبَّ عَنِ الْعُدَالِ فِي صَمَمٍ

Naşihat eyledüñse gerçi baña lîkin ey nâşih
Çü ‘âşıklar işitmezler melâmetden ço señ anı

[32b]

12

إِنِّي أَتَهَمْتُ نَصِيحَ الشَّيْبِ فِي عَدْلِي
وَ الشَّيْبُ أَبْعَدُ فِي نُصْحٍ عَنِ النَّهْمِ

Çü şeybüm baña nuşh itdi ben anı eyledüm töhmet
Nedür vechi kişi şeybe kıla bendile bühtânı

13

فَإِنَّ أَمَارَتِي بِالسُّوءِ مَا أَتَعَطَّتْ
مِنْ جَهْلِهَا بِنَذِيرِ الشَّيْبِ وَالْهَرَمِ

Benüm emmâre nefsum pend-i pîri dutmadı hergiz
Ki bu deñlü naşihatler iderken şeyb-i nurânı

14

وَلَا أَعَدَّتْ مِنَ الْفِعْلِ الْجَمِيلِ قَرَى
صَنِيفَ أَلَمٍ بِرَأْسِي غَيْرَ مُحْتَسِمٍ

Bir a ‘mâl-i pesendide görüp ben itmedüm hâzır
Ne ikrâm eyledüm başumdaki çayf-ı sefidânı

15

لَوْ كُنْتُ أَعْلَمُ أَنِّي مَا أَوْقَرُهُ
كَتَمْتُ سِرًّا بَدَأَ لِي مِنْهُ بِالْكَتْمِ

Ri ‘âyetde kuşûrum bilse idüm pîr-i mihmânîñ
Ketemle ketm iderdüm ol ‘alâmât-ı sefidânı

16

مَنْ لِي بِرَدِّ جَمَاحٍ مِنْ غَوَايِبِهَا
كَمَا يَرُدُّ جَمَاحُ الْخَيْلِ بِالْجُمِّ

'Aceb serkeşliğün emmâre nefsün nerm idinmekdür
Şu esb-âsâ licâmıyla ki fâris zabt ider anı

17

فَلَا تُرْمِ بِالْمَعَاصِي كَسْرَ شَهْوَيْهَا
إِنَّ الطَّعَامَ يُغَوِّي شَهْوَةَ النَّهْمِ

Şağm 'işyân ile kesr itme sen bu şehvet-i nefsi
Aña bu vechile iğ'âm iderseñ arturur anı

[33a]

18

وَالنَّفْسُ كَالطُّفْلِ إِنْ تُهْمَلَهُ شَبَّ عَلَى
حُبِّ الرَّضَاعِ وَإِنْ تُقْطِمَهُ يَنْقُطِمِ

Bu nefş şol tıfla beñzer kim rıdâ' a meyl ider ammâ
Eger vaqtiyle südden kesdürürsen unıdur anı

19

فَأَصْرَفَ هَوَاهَا وَخَاذِرًا أَنْ تُؤَلِّيَهُ
إِنَّ الْهَوَىٰ مَا تَوَلَّىٰ يُصِمُّ أَوْ يَبْصِمِ

Ki sen bu nefsi hâkim kıılma özüne bilürsin kim
Saña vâlî olursa arturur sehville nişyâni

20

وَرَاعَهَا وَهِيَ فِي الْأَعْمَالِ سَائِمَةٌ
وَإِنْ هِيَ اسْتَحَلَّتِ الْمُرْعَىٰ فَلَا تُسْمِ

Murâ'ât-ı riyâzetde yürüt sen nâka-i 'ışkı
Çerâ-gâh-ı lezâ' izde aña itdürme cevlanı

21

كَمْ حَسَنَتْ لَذَّةَ الْمُرِّ قَاتِلَةً
مِنْ حَيْثُ لَمْ يَدْرِ أَنَّ السَّمَّ فِي الدَّسَمِ

[Dağı] lezzet yönünden hoş gelür emmâre-i nefse
Velikin semm-i ızrar-ı ricâle hadd ü pâyâni

22

وَإِحْسَانَ الدَّسَائِسِ مِنْ جُوعٍ وَمِنْ شَبَعٍ
قُرْبًا مَخْمَصَةً شَرًّا مِنَ التَّحَمِّ

Şağm cū' u şiba'dan ikisinde hazer eyle⁷
Ki olur nice cū' uñ artucağ sehville noğşâni

23

وَاسْتَفْرِغِ الدَّمْعَ مِنْ عَيْنٍ قَدْ امْتَلَأَتْ
مِنَ الْمَحَارِمِ وَالرِّمِّ جَمِيَّةَ النَّدَمِ

Şu gözlerden ağan harâm[ıl]a var [sen] dile şimdi
Anuñ sen tevbe-i 'ışkıla gel olğıl peşimâni

7 Mısra vezne uymamaktadır.

24

وَ خَالِفِ النَّفْسَ وَ الشَّيْطَانَ وَ اعْصِمَهُمَا
وَ إِنْ هُمَا مَحْضَاكَ النَّصْحَ فَاتَّبِعْهُمَا

Hilâf-ı nefis ü şeytân ol [ki] 'âşî eyle dâ'imen
Eger mahz-ı naşihatde olursa töhmet it anı

[33b]

25

وَ لَا تُطِعْ مِنْهُمَا حَصْمًا وَ لَا حَكْمًا
فَأَنْتَ تَعْرِفُ كَيْدَ الْحَصِمِ وَ الْحَكْمِ

Huşümetde hükümetde sen uyma nefis ü şeytâna
Bilürsin bunları fi'li degildir emr-i Rabbânî

26

أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ مِنْ قَوْلِي بِأَعْمَلٍ
لَقَدْ نَسَبْتُ بِهِ نَسْلًا لِذِي عُرْمٍ

Kelâm-ı bî-'amelden çünkü itdüm Hakk'a istiğfâr
Dağı beñzetdüm ol oğlan doğurmaz 'avrata anı

27

أَمَرْتُكَ الْخَيْرَ لَكِنْ مَا أَمَرْتُ بِهِ
وَ مَا اسْتَقَمْتُ فَمَا قَوْلِي لَكَ اسْتَقَمَّ

Saña emr eyledüm hayrı velî ben dutmadum emri
Pes ol qavlüñ nedür aşşısı didüm dutmadum anı

28

وَ لَا تَزَوَّدْتُ قَبِيلَ الْمَوْتِ نَافِلَةً
وَ لَمْ أَصَلِّ سِوَى فَرَضٍ وَ لَمْ أَصُمْ

Ölümden ön nevâfilden azık idünmedüm nesne
Şu farzdan ğayrı anuñ da çıkısar bunca noğşanı

29

ظَلَمْتُ سِنَّةً مِنْ أَحَى الظَّلَامِ إِلَى
أَنْ اسْتَكْتَفْتُ قَدَمَاءَ الضَّرِّ مِنْ وَرَمٍ

'Aceb kendüme zulm itdüm ki ihyâ itmedüm leyli
Veremden şakî iken ol resülün pây-ı rağşanı

30

وَ شَدَّ مِنْ سَعْبِ أَحْسَانِهِ وَ طَوَى
تَحْتِ الْجَارَةِ كَشْحًا مُتْرَفَ الْأَدَمِ

Dağı muhkem idüp beste haşâ-yı cenbi cü'dan
Ki bir iki hâcerle tutar idi cây-ı zādâni

[34a]

31

وَ رَاوَدْتُهُ الْجِبَالَ السَّمُّ مِنْ ذَهَبٍ
عَنْ نَفْسِهِ فَأَرَاهَا أَيَّمَا سَمِّ

Ulu tağlar aña zer olmağičün iltimâs itdi
Velî meyl itmeyüp i'râz itdi rüy-ı mecîdâni⁸

8 Mısradaki veyin bozulmaktadır.

32

وَ أَكَدَّتْ زُهْدَهُ فِيهَا ضَرُورَتُهُ
إِنَّ الضَّرُورَةَ لَا تُعْدُو عَلَى الْعَصَمِ

Anuñ zühdiñ mü'ekked kıldı faqr u ihtiyâcı hem
Anuñla fahr iderdi artar idi rif'at-i şāni

33

وَ كَيْفَ تَدْعُوا إِلَى الدُّنْيَا ضَرُورَةً مَنْ
لَوْ لَاهُ لَمْ تَخْرُجِ الدُّنْيَا مِنَ الْعَدَمِ

Zarüret nite da'vet ide anı meyl-i dünyāya
Cihāna gelmese ol dutmaz idi kevn ü mekāni

34

مُحَمَّدٌ سَيِّدُ الْكَوْتَيْنِ وَ النَّقْلَيْنِ
وَ الْفَرِيقَيْنِ مِنْ عَرَبٍ وَ مِنْ عَجَمِ

Muhammed seyidü'l-kevneyn hatemü'l-mürselin oldı
Anuñçün ins ü cinne şadır oldı hükmi-fermāni

35

نَبِيُّنَا الْأَمْرُ النَّاهِي فَلَا أَحَدٌ
أَبْرَ فِي قَوْلٍ لَا مِنْهُ وَلَا نَعَمَ

Anuñ mişli ehad yokdur ki kıla emri-bi'l-ma'ruf
Dağı nehy-i'ani'l-münkerde yokdur anuñ [a]krāni

36

هُوَ الْحَبِيبُ الَّذِي تُرَجَى شَفَاعَتُهُ
لِكُلِّ هَوَالٍ مِنَ الْأَهْوَالِ مُقْتَضِحِ

Çü maħbüb-ı Hüdā'sın [sen] şefā'at ya Resülallāh
Günahkār ümmetüñ senden umarlar derde dermāni

37

دَعَا إِلَى اللَّهِ فَالْمُسْتَمْسِكُونَ بِهِ
مُسْتَمْسِكُونَ بِحَبْلِ غَيْرِ مُنْقَصِمِ

Çü itdi rahmet-i Raħmān'a da'vet ittibā'eyle
Yapış ol ħabl-i şer'a münkatı'olma[ya] rişmāni

[34b]

38

فَاقَ النَّبِيِّينَ فِي خُلُقٍ وَ فِي خُلُقٍ
وَلَمْ يَدَانُوهُ فِي عِلْمٍ وَلَا كَرَمٍ

Dağı fā'ikdür ol hulkiyle ħilkatde nebiyyiñe
Müşābih olmadı 'ilm ü 'amelde aña bir vāni

39

وَ كُلُّهُمْ مِنْ رَسُولٍ لِلَّهِ مُلْتَمِسٍ
عُرْفًا مِنَ الْبَحْرِ أَوْ رَشْفًا مِنَ الدَّيَمِ

Resül'ün baħr-i 'ilminde devāya mültemislerdür
Ya bir ğurf yem-i ħikmetde ya bir reşf 'ilm-i reyyāni

40

وَ أَقْفُونَ لَدَيْهِ عِنْدَ حَدِّهِمْ
مِنْ نُقْطَةِ الْعِلْمِ أَوْ مِنْ شَكْلَةِ الْحَكْمِ

Cemî'-i enbiyānuñ 'ilmi ol şāh-ı ser-efrāzuñ
Katında noqtadur zīrā ki oldur 'ilmüñ 'irfānı

41

فَهُوَ الَّذِي تَمَّ مَعْنَاهُ وَ صَوْرَتُهُ
تَمَّ اصْطِفَاءَهُ حَبِيباً بَارِئاً النَّسَمِ

Halāyıkdan [anuñ] çün şüret ü ma'nası efaldür
Anuñçün kendüye maḥbüb idindi anı Yezdān'ı

42

مُنْزَرَةً عَنِ شَرِيكَ فِي مَحَاسِنِهِ
فَجَوْهَرُ الْحُسْنِ فِيهِ غَيْرُ مُنْقَسِمِ

O şāh-ı enbiyāya hüsn [ü] şevketde nazīr olmaz
Ki zīrā cevher-i hüsnî degildir munḩasımānı

43

دَعَا مَا أَدْعَاهُ النَّصَارَى فِي نَبِيِّهِمْ
وَ احْكُمْ بِمَا شِئْتَ مَدْحاً فِيهِ وَ احْكُمْ

O kavlı-bāḩıldan müşrikīnūñ iḩtirāz eyle
Kirāmu'n-nās ḩaḩkında ne efḩal ise it anı

[35a]

44

فَا نُسِبَ إِلَى ذَاتِهِ مَا شِئْتَ مِنْ شَرَفٍ
وَ اُنْسِبْ إِلَى قَدْرِهِ مَا شِئْتَ مِنْ عَظَمِ

Şerefdən ḩādir oldığın ḩadar nisbetle yād eyle
'İzamdan cümle meddāḩuñ sen olđıl hem-sūḩandānı

45

فَإِنَّ فَضْلَ رَسُولٍ لِلَّهِ لَيْسَ لَهُ
حَدٌّ فَيُعْرَبُ عَنْهُ نَاطِقٌ بِقَمِ

Resül'üñ fazlına ḩadd ü nihāyet yok ki bir 'āḩıl
Anı fehm idebile yok ki ide ol beyān anı

46

لَوْ نَاسَبَتْ قَدْرَهُ آيَاتُهُ عَظَمًا
أَحَى اسْمُهُ جِئْنَ يَدْعَى دَارِسَ الرَّمَمِ

Egerçi fazlı ḩadrince ideydi mu'cizāt izḩār
Añılduḩda anuñ adı dirildürdi remīmānı

47

لَمْ يَمْتَحِنًا بِمَا تَعَى الْعُقُولُ بِهِ
حِرْصًا عَلَيْنَا فَلَمْ نَرْتَبْ وَ لَمْ نَوْمِ

Biz[e] ol itmedi teklif şol 'āḩl-i 'āciz olan şey
Tereddüd itmedük ḩurān'üñ idrākinde biz <de> anı

48

أَعَى الْوَرَى فَهُمْ مَعْنَاهُ فَلَيْسَ يُرَى
الْقُرْبِ وَالْبُعْدِ مِنْهُ غَيْرُ مُنْفَجِمٍ

Çü 'akl u fehm anuñ idrâkine 'âciz ü kâşırduv
Nice taqdîr ide çurbuñ u bu 'duñ bir sühandânî

49

كَالشَّمْسِ تَطْهَرُ اللَّعِينِينَ مِنْ بُعْدِ
صَغِيرَةٍ وَتَكِلُ الطَّرْفَ مِنْ أَمَمٍ

Irakdan olsa şems dağı kübrâ sağır olur⁹
Velî gözler kamaşa yakından itse lem 'ânî¹⁰

50

وَ كَيْفَ يُدْرِكُ فِي الدُّنْيَا حَقِيقَتَهُ
قَوْمٌ نِيَامُ تَسْلَوُ عَنْهُ بِالْحُلْمِ

Nite idrâk ide fazl u kemâlâtın bu dünyâda
Kânâ'at eyleyenler düşde görmekle o Sultân'ı

[35b]

51

فَمَبْلُغُ الْعِلْمِ فِيهِ أَنَّهُ بَشَرٌ
وَ أَنَّهُ خَيْرُ خَلْقِ اللَّهِ كُلِّهِمْ

Bu deñlü halk-ı 'âlem bildi ancağ ol beşerdür kim
Ki mañlûkâtuñ olur efdali vü muhteşimânî

52

وَ كُلُّ أَيِّ آتَى الرُّسُلَ الْكِرَامَ بِهَا
فَأَيَّمَا أَتَّصَلْتُ مِنْ نُورِهِ يَوْمَ

Her âyet kim getürdiler nebîler kavmine cümle
Anuñ nûrından alup yaqdılar şem ' ü fûrüzânî

53

فَأِنَّهُ شَمْسٌ فَضَّلَ هُمْ كَوَاكِبُهَا
يُظْهِرُنْ أَنْوَارَهَا لِأَنَسَ فِي الظُّلَمِ

O bir hürşid-i fazluñ kevkebidür enbiyâ vü rusl
Yağarlar nâs için zûlmâda ol şem '-i şebistânî

54

أَكْرَمُ بِخَلْقِ نَبِيِّ رَأَتْهُ خُلُقٌ
بِالْحُسْنِ مُسْتَمِيلٍ بِالْبِشْرِ مُنْسِمٍ

Ne halk olur ki virmiş aña hüsnî dürrini ol¹¹
Cemâl ü hüsn ü ikrâm ile tezyîn eyleyüp anı

Güneş gibi tülû ' idüp hidâyet eyledi halkı
Dağı sâ 'ir ümem ihyâ olundu buldılar cânî¹²

9 Mısra vezne uymamaktadır.

10 Mısra vezne uymamaktadır.

11 Mısra vezne uymamaktadır.

12 Bu beytin kaynak metinde karşılığı yoktur.

55

كَالزُّهْرِ فِي تَرْفٍ وَ النَّبْرِ فِي شَرْفٍ
وَالْبَحْرِ فِي كَرَمٍ وَ الدَّهْرِ فِي هِمَمٍ

Terefde ol çiçek gibi şerefde mişl-i bedr oldı
Keremde bahır-âsâdur himemde tül-i ezmânî

[36a]

56

كَأَنَّهُ وَهُوَ قَرْدٌ فِي جَلَا لَيْتِهِ
فِي عَسْكَرٍ جَيْنَ تَلْقَاهُ وَفِي حَسَمٍ

Ki güyâ ferd iken anı mehâbetle celâletden
Şanurduñ leşker içinde yürür yok hadd-i pâyânı

57

كَأَنَّمَا اللُّلُؤُ الْمَكُونُ فِي صَدَفٍ
مِنْ مَعَدَنَى مَنْطِقٍ مِنْهُ وَ مُبْتَسَمٍ

Eger kim hıkkâ-i cevher-feşân olsaydı eţrâfa
Mübârek dişleri lü'lü gibi iderdi lem'anı

58

لَا طَيْبَ يَعْجِلُ ثُرْبًا صَمَّ أَعْظَمُهُ
طُوبَى لِمُنْتَشِقٍ مِنْهُ وَ مُلْتَمِمْ

Mübârek merkad-i hâki gibi bir tıyb-ı pāk olmaz
Sa'âdet ol kişinün kim çoçup būs eyleye anı

59

أَبَانَ مَوْلِدُهُ عَن طَيْبِ عُنْصُرِهِ
يَا طَيْبٍ مُبْتَدَأٍ مِنْهُ وَ مُحْتَمِّمْ

Nazar eyleñ Resül'ün bed' ü hatmine ki ol şāhuñ
Ne gökçek ibtidâsı var ne a'lâ intihâyânı

60

يَوْمَ تَفْرَسَ فِيهِ الْفَرَسُ أَنَّهُمْ
قَدْ أَنْذَرُوا بِحُلُولِ الْبُؤْسِ وَ النَّقَمِ

Ferâsetle o gün kim kavm-i Fāris doğduğın bildi
Kaṭı havf eyleyüp çekdiler andan renc ü niqmânı

61

وَ بَاتَ أَيْرَانُ كِسْرَى وَ هُوَ مُنْصَدِّعٌ
كَشَمَلِ أَصْحَابِ كِسْرَى غَيْرَ مُلْتَمِمْ

Yarıldı tāk-ı Kisrâ heybetinden yevm-i mevlüduñ
O havfile perâkende olup enşâr u a'vânı

62

وَ النَّارُ خَامِدَةٌ أَلَّا تَفَاسَ مِنْ أَسْفٍ
عَلَيْهِ وَ النَّهْرُ سَاهِي الْعَيْنِ مِنْ سَدَمٍ

Dağı âteş-perestiñ söndi odı farṭ-ı hüznünden
Nedâmetden şoğuldu kıryup ol cüy-ı ceryânı

[36b]

63

وَسَاءَ سَاوَةَ أَنْ غَاضَتْ بُحَيْرَتُهَا
وَرُدُّ وَارْدُهَا بِالْعَيْظِ جِبْنَ ظَمَى

Yire geçdikde Sâve bahri ehli oldılar hayrân
Gerüye 'avdet itdiler gâzabla cümle 'atşâni

64

كَأَنَّ بِالنَّارِ مَا بِالْمَاءِ مِنْ بَلَلٍ
خُزْنَا وَ بِالْمَاءِ مَا بِالنَّارِ مِنْ ضَرَمٍ

Ruḫûbetden eşer var idi gūyā nār-ı Kısra'da
Harâretten tutuşup Sâve'nün ol baḫr-ı 'ummâni

65

وَالْحِنَّ تَهْنُتُ وَلَا نُورًا سَاطِعَةٌ
وَالْحَقُّ يَطْهَرُ مِنْ مَعْنَى وَمِنْ كَلِمٍ

Çü çün hâtifden ol envâr-ı sâtî 'dan nidâ itdi
Ki ḫaḫḫâ zâhir [ü] bâḫn bu gice buldı bürhâni

66

عَمُوا وَ صَمُّوا فَاعْلَانُ الْبَشَائِرِ لَمْ
تُسْمِعْ وَ بَارِقَةٌ لَا تُذَارُ لَمْ تُشْمِ

Bu kavm a'mâ eşamm olup işitmedi bu tebşîri
Daḫı görmediler ol berḫ-endâz-ı kemākâni

67

مِنْ بَعْدِ مَا أَخْبَرَ الْأَقْوَامَ كَاهِنُهُمْ
بِأَنَّ دِينَهُمُ الْمُعْجَجَ لَمْ يَفُجِّ

Ḥaber virdiklerinden soñra kavmine bu kâhinler
Ki şimden gerü olmaz eger edyânuñ sebâtâni

68

وَبَعْدَ مَا عَايَنُوا فِي الْأَفْقِ مِنْ شُهَبٍ
مُنْقَضَةً وَفَقَى مَا فِي الْأَرْضِ مِنْ صَنَمٍ

Daḫı çün gördiler gökden şihâbı yire döküldi
Şanemler bile olmuş gördiler hep ser-nigünâni

[37a]

69

حَتَّى غَدَا عَنْ طَرِيقِ الْوَحْيِ مُنْهَرَمٌ
مِنَ الشَّيَاطِينِ يَفْقُو أَثَرَ مُنْهَرَمٍ

Tarîḫ-i vahyden ḫattâ şeyâḫin munkesir oldı
Biri birinün ardınca kaçardı cümle şeytâni

70

كَأَنَّهُمْ هَرَبًا أَبْطَالُ أَبْرَهَةَ
أَوْ عَسْكَرٌ بِالْحَصَى مِنْ رَاحَتِيهِ رَمَى

Bular aşhâb-ı file beñzedi yâḫūd¹³
Bir avuç ḫâk ile avlanan erbâb-ı tuḡyâni

13 Mısra da hece eksikliği sebebiyle vezin bozulmaktadır.

71

نَبِّدَا بِهِ بَعْدَ تَسْبِيحِ بَطْنِهِمَا
نَبِّدَا الْمَسِيحَ مِنْ أَحْشَاءِ مُلْتَقِمِ

Hacerler ba'de tesbîh eyledi[ler] keff-i destinden
Mişâl-i Yûnus-âsâ ez-ğaşâ-yı hüt-i baħrânı

72

جَاءَتْ لِذَعْوَتِهِ الْأَشْجَارُ سَاجِدَةً
تَمْشِي إِلَيْهِ عَلَى سَاقِ بِلَا قَدَمِ

İcâbet eyledi eşcâr gelüben itdiler secde
Şehâdet idüben sensin resül-i âħîr zemânı

73

كَأَنَّمَا سَطَرْتُ سَطْرًا لِمَا كَتَبْتُ
فُرُوغَهَا مِنْ بَدِيعِ الْحَطِّ فِي اللَّقَمِ

Gelürken yollar üzere gūyâ kim yazı yazmışlar
Furū'ıyle kitâbet eyleyüp haṭṭ-ı ğarîbânı

74

مِثْلَ الْعَمَامَةِ أَنَّى سَارَ سَائِرَةٌ
تَقِيهِ حَرَّ وَطَيْسٍ لِلْهَجِيرِ حَمِي

Şehâb-âsâ aña säye olur[lar]dı ħarâretden
Sa'âdetle ne yire çıkısa ğitse ol kerem-kânı

75

أَفَسَمْتُ بِالْقَمَرِ الْمُتَشَقِّ إِنَّ لَهُ
مِنْ قَلْبِهِ نِسْبَةً مَبْرُورَةَ الْقَسَمِ

Ķasem idem ben ol şaĳku'l-kamerle intisâbı var
Resül'üñ ĳalbine vardur o bedrûñ intisâbânı

[37b]

76

وَمَا حَوَى الْغَارُ مِنْ خَيْرٍ وَ مِنْ كَرَمِ
وَ كُلُّ طَرْفٍ مِنَ الْكُفَّارِ عَنْهُ عَمِي

Muħîṭ-i ğâr olan ħayr [u] keremde saña and içem
Ki küffâr-ı ðalâlet-kârûñ a'mâ oldı 'aynânı

77

فَالصِّدْقُ فِي الْغَارِ وَالصِّدِّيقُ لَمْ يَرْمَا
وَهُمْ يَقُولُونَ مَا بِالْغَارِ مِنْ أَرَمِ

Pes ol ğâr[ın] içinde ħıfz idüp Şıdk[ile] Şıddıĳ'ı
Bu ğâra uğramamış didiler efrâd-ı insânı

78

ظَنُّوا الْحَمَامَةَ وَ ظَنُّوا الْعَنْكَبُوتَ عَلَى
خَيْرِ الْبَرِيَّةِ لَمْ تَنْسُجْ وَلَمْ تَحْمِ

Ħamâm [u] 'ankebütüñ devrini inkâr ider bunlar
Gümân itdiler aħbâr-ı beriyye ura devrânı

79

وَقَابَهُ اللَّهُ أَغْنَتْ عَنْ مُصَاعَفَةٍ
مِنَ الدَّرُوعِ وَعَنْ عَالٍ مِنَ الأَطْمِ

Cibâl ü dir'a vü hışna yoğ anuñ ihtiyacı kim
Çü beyt-i 'ankebüt ile Hüdâ hıfz eyledi anı

80

مَا سَامَنِي الدَّهْرُ ضَيْمًا وَاسْتَجَرْتُ بِهِ
إِلَّا وَنَلْتُ جَوَارًا مِنْهُ لَمْ يَضُمِّ

Bu dehr-i bî-vefānuñ zılm ü cevrinden sığındım ben
Anuñ şer'ine vü kavline buldum derde dermānı

81

وَلَا التَّمَسُّتُ عَنِّي الدَّارَيْنِ مِنْ يَدِهِ
إِلَّا اسْتَلَمْتُ النَّدَى مِنْ خَيْرِ مُسْتَلَمٍ

Dağı iki cihānuñ ben gınāsın istememişken
Baña virdi kef-i cūdından artık kıldı ihsanı

[38a]

82

لَا تُنْكِرُ الوَحْيَ مِنْ رُؤْيَاهُ إِنَّ لَهُ
قَلْبًا إِذَا نَامَتِ العَيْنَانِ لَمْ يَنَمْ

Şakın rüyā ile vahyini inkār eyleme zīrā
Mübārek gözlerin yumsa uyumaz kalb-i yakzānı

83

فَدَاكَ جِبِنٌ بُلُوعٍ مِنْ نُبُوتِهِ
فَلَيْسَ يُنْكِرُ فِيهِ حَالٌ مُحْتَلَمٌ

Resül'ün düşdeki vahyine inkār eylemez zīrā
Uyumazdı mübārek kalbi nā'im olsa 'aynānı

84

تَبَارَكَ اللهُ مَا وَحَى بِمُكْتَسَبٍ
وَلَا نَبِيٌّ عَلَى غَيْبٍ بِمَنْتَهُمُ

Yüce Allāh'ün ol vahyi degildür iktisābile
Nebiler müttehem olmaz haber virmekte gaybānı

85

كَمْ أَبْرَأْتُ وَصَبَأُ بِلَمْسِ رَاحَتِهِ
وَ أَطْلَقْتُ أَرْبَاءً مِنْ رَبَقَتِ اللَّمَمِ

Şifā buldı nice derd ehli meş-i dest-i luţfundan
Halāş itdi cehāletden nice merd-i ğarībānı

86

وَأَحْبَبْتُ السَّنَةَ الشَّهْبَاءَ دَعْوَتُهُ
حَتَّى حَكَتْ غُرَّةً فِي الأَعْصِرِ الدُّهْمِ

Ol hayāl eyledi ki sāl-i şehbā'ı du'āsıyla
Şol iki cephesinde gurreye beñzetdiler anı

87

بِعَارِضِ جَادٍ أَوْ خِلْتِ الْبِيْطَاحِ بِهَا
سَيِّبًا مِنَ الْيَمِّ أَوْ سَيْلًا مِنَ الْعَرَمِ

Çü sāl-i kaḫtı ihyā eyledi bārān-ı keşretle
Şanaydıñ vād-i baḫḫāyı ıttı seyl-i ‘ummāni

88

ذَعْنَى وَ وَصَفَى آيَاتٍ لَهُ ظَهْرَتْ
ظُهُورَ نَارِ الْفَرَى لَيْلًا عَلَى عِلْمٍ

Ƙo biz zıkr idelüm şol mu ‘cizātı zāhir olmışdur
Ki pür-nür şalmış ol nūr-ı dürri gibi mizān[1]¹⁴

[38b]

89

فَالدُّرُّ يَزْدَادُ حُسْنًا وَ هُوَ مُنْتَنِمٌ
وَ لَيْسَ يَنْقُصُ قَدْرًا غَيْرَ مُنْتَنِمٍ

Eger kim dür-i nazm itsek mezid olur anuñ ḫüsni
Daḫı nazm itmesek kadrine virmez naqş-ı noqşāni

90

فَمَا تَطَّلَوْلَ أَمَالِ الْمَدِيحِ إِلَى
مَا فِيهِ مِنْ كَرَمِ الْأَخْلَاقِ وَالشَّيْمِ

Yetişmez ‘aqlı vaşşāfuñ kim aḫlāk-ı kerimine
Egerçi nice yıllar durmayup medḫ eylese anı

91

آيَاتُ حَقٍّ مِنَ الرَّحْمَنِ مُحَدَّثَةٌ
قَدِيمَةٌ صِفَةُ الْمُوصُوفِ بِالْقَدَمِ

Hemān Ƙur‘ān‘da elfāzıyla muḫdeş olmışdur¹⁵
Velī ma‘nāsıdur vaşf-ı qādīmi zāt-ı raḫmāni

92

لَمْ تَقْتَرِنْ بِزَمَانٍ وَهِيَ تُخْبِرُنَا
عَنِ الْمَعَادِ وَعَنْ عَادٍ وَعَنْ إِرَمَ

Zamāna muḫterin olmamışiken ol ḫaber virdi
Bize ‘Ād u İremle¹⁶ ḫaşr u neşr ü rüh cismāni

93

دَامَتْ لَدَيْنَا فَفَاقَتْ كُلَّ مُعْجَزَةٍ
مِنَ النَّبِيِّينَ إِذْجَانَتْ وَ لَمْ تَدُمْ

Tefevvuk eyledi āyātı i ‘cāz-ı nebīyyine
Ki mensūḫ itdiğiçün ḫükmi anuñ cümle edyāni

14 Mısradaki hece eksikliği sebebiyle vezin bozulmaktadır.

15 Mısradaki hece eksikliği sebebiyle vezin bozulmaktadır.

16 Metinde “İrem ile” yazmaktadır. Ancak vezin gereği “İremle” şeklinde okunmuştur.

94

مُحْكَمَاتٌ فَمَا يَبِينُ مَنْ شُبِّهَ
لِذِي شِقَاقِي وَلَا يَبْغِينِ مَنْ جِئِمَ

Dağı āyāt-ı haq ehl-i şîkâkuñ şübhesini qor
Yâhüd muhtâc ider mi hâkime ol iki haşmânı

[39a]

95

مَا حُورِبَتْ قَطُّ إِلَّا عَادَ مِنْ حَرْبٍ
أَعْدَى الْأَعَادِي إِلَيْهَا مُلْقَى السَّلَامِ

Cidâliyle mu'âdil olmadı illâ rücû' itdi
Dönüp şulh u şalâh itdi qabul eyledi fermânı

96

رَدَّتْ بِلَاغَتِهَا دَعْوَى مُعَارِضِهَا
رَدَّ الْعَيُورِ يَدَا لَجَائِي عَنِ الْحُرْمِ

Ve sahbânın kelâmını idüp red ol feşâhatla
Serâyından nite bir mücrimi red itse sultânı

97

لَهَا مَعَانِ كَمَوْجِ الْبَحْرِ فِي مَدَدٍ
وَفَوْقَ جَوْهَرِهِ فِي الْحُسْنِ وَالْقِيمِ

Deñiz mevcinden anuñ çünki artık oldı ma'nâsı
Dağı hüsn bahâsını şebt ider lü'lü'-i 'ummânî

98

فَمَا تُعَدُّ وَلَا تُحْصَا عَجَائِبُهَا
وَلَا تُسَامُ عَلَى الْأَكْثَارِ بِالسَّامِ

Şayılmaz çünki Qur'an'ın 'acîbi gelmez ihşâyâya
Melâmet virmez ammâ gice gündüz okısañ anı

99

قَرَّتْ بِهَا عَيْنٌ فَارِيهَا فَقُلْتُ لَهُ
لَقَدْ ظَفَرْتُ بِحَبْلِ اللَّهِ فَأَعْتَصِمِ

Münevver gözlerin rüşen didim kârî-i Qur'an'a
İrişdüñ ħabl-i Bârî'ye şağın elden koma anı

100

إِنْ تَتْلَاهَا خِيفَةً مِنْ حَرِّ نَارِ لَطِي
أَطْفَأَتْ نَارَ لَطِي مِنْ وَرْدِهَا الشَّيْمِ

Lezânun nâr-ı ger[min]i def' için okısañ hergiz
Anuñ ol mâ-i berdi ile itfâ eyledüñ anı

101

كَأَنَّهَا الْحَوْضُ تَبْيِضُّ الْوُجُوهُ بِهِ
مِنَ الْعَصَاتِ وَقَدْ جَاؤُهُ كَالْحَمَمِ

Belî Qur'an 'azîm güyâ ki ol bir havz-ı kevşerdir
Vücûda ...¹⁷ âhîretde ide nûrânî

[39b]

102

وَكَالصِّرَاطِ وَكَالْمِيزَانِ مَعْدِلَةً
فَالْفِئْطُ مِنْ غَيْرِهَا فِي النَّاسِ لَمْ يَقُمْ

‘Adāletde ʔarīk-i müstaķime beñzedi güyā
Hidāyetle ʔalāluñ oldı ʔaķķa fazl-ı mīzānı

103

لَا تَعْجَبَنَّ لِحُسُودِ رَاحٍ يُنْكِرُهَا
تَجَاهُلاً وَهُوَ عَيْنُ الْحَادِقِ الْقَوْمِ

Bilür Qur‘ān’uñ ol mu ‘ciz idügiñ lik münkirdür
Hasūdındandır ol ammā ki vardur ‘aql u iz‘ānı

104

قَدْ تُنْكِرُ الْعَيْنُ ضَوْءَ الشَّمْسِ مِنْ رَمَدٍ
وَيُنْكِرُ الْقَوْمُ طَعْمَ الْمَاءِ مِنْ سَقَمٍ

Remedden göz şınur yoķdur ziyāsı şems-i tābānı
Seķamdan münkir olur ʔa‘m u āba ʔastenüñ cānı

105

يَا خَيْرَ مَنْ يَمَمَ الْعَافُونَ سَاحَتَهُ
سَعْبًا وَفَوْقَ مُنُونِ الْأَيْنِ الرَّسْمِ

Eyā şol ‘āfiyet bulanlaruñ meşhür [u] ma‘rūfi
Oķurlar ümmetüñ sā‘illeri ķa‘ilde dermānı

106

وَمَنْ هُوَ إِلَّا يَهُ الْكُبْرَى لِمُعْتَبِرٍ
وَمَنْ هُوَ النَّعْمَةُ الْعُظْمَى لِمُعْتَمِرٍ

Sen olduñ āyet-i kübrā nebī mürsel arasında
Sen olduñ āyet-i ‘uzmā-ı aşhāba ğanīmānı

107

سَرَّيْتُ مِنْ حَرَمٍ لَيْلًا إِلَى حَرَمٍ
كَمَا سَرَى الْبَدْرُ فِي دَاجٍ مِنَ الظُّلَمِ

Haremde Mescid-i Akşā‘ya geldüñ bir gice nāğāh
Mişal-i bedir-āsā ʔay idüp bu kevn ü imkānı

[40a]

108

وَبِتَّ تَرْفِي إِلَى أَنْ بَلَّتْ مَنْزِلَةً
مِنْ قَابِ قَوْسَيْنِ لَمْ تُذْرِكْ وَلَمْ تُرْمِ

Ki sen bir menzile irdüñ o gice hiç eğad anı
Ne bildi ne ʔaleb itdi ne urdı anda cevlanı

109

وَقَدَّمْتُكَ حَمِيعَ الْأَنْبِيَاءِ بِهَا
وَالرُّسُلَ تَقْدِيمَ مَخْدُومٍ عَلَى خَدَمِ

Cemī‘-i enbiyā anda seni taķdīm idüp ol şeb
Nice taķdīm ider ise ʔadem maĥdüm-ı sultānı

110

وَأَنْتَ تَحْتَرِقُ السَّعَّ الطَّبَاقَ بِوَمٍ
فِي مَوْكِبٍ كُنْتَ فِيهِ صَاحِبَ الْعَلَمِ

O gice hark idüp seb' -i tabâkı anları geçdün
Şu cem' iyyet kim ol gice sen olduñ anlaruñ cānı

111

حَتَّى إِذَا لَمْ تَدْعُ شَأْوًا لِمُسْتَبِقِ
مِنَ الدُّنْوِ وَلَا مَرْقَى لِمُسْتَبِمِ

Ki sâbıklar için hattâ nihâyet komaduñ aşlâ
Şu 'üd idüp taqarrübden terakķi bula imkānı

112

خَفَضْتَ كُلَّ مَقَامٍ بِأَلَا ضَافَةَ إِذْ
نُودِيَتْ بِالرَّفْعِ مِثْلَ الْمَفْرَدِ الْعَلَمِ

Çıkup hıfz eyledün anda nice a'lâ maķāmâtı
Nidâ itdükde ref ile seni ol luţf-ı subhānı

113

كَيْمَا تَفُورَ بَوْصَلِ أَىِّ مُسْتَبْتِرِ
عَنِ الْعِيُونِ وَسِرِّ أَىِّ مُكْتَبِمِ

Maķām-ı vaşla irüp bile idüm dir idüñ anı
Bu halkuñ gözlerinden ketm olan ol sırr-ı pinhānı

114

فَحَزَّتْ كُلَّ فَخَارٍ غَيْرَ مُشْتَرِكِ
وَجَزَّتْ كُلَّ مَقَامٍ غَيْرَ مُزْدَحَمِ

Ĥavâş-ı mu'cizi cem' eyledün bî-müşterek anda
Maķām-ı enbiyā[yı] geçdün itdün anda seyranı

[40b]

115

وَ جَلَّ مِقْدَارُ مَا وَلِيَّتْ مِنْ رُتَبِ
وَ عَزَّ إِدْرَاكُ مَا أُولِيَّتْ مِنْ نِعَمِ

Merâtibden yüce oldı saña i'tā olan menzil
Ni' amdan pes 'aziz oldı saña ol ķurb-ı yezdānı

116

بُشْرَى لَنَا مَعَشَرَ الْإِسْلَامِ إِنَّ لَنَا
مِنَ الْعَنَابَةِ رُكْنًا غَيْرَ مُنْهَمِ

Size yā ma'şere'l-İslām beşâret müjdeler olsun
Yıkılmaz hāne-i İslām var iken penc erkānı

117

لَمَّا دَعَا اللَّهُ دَاعِيَنَا لِطَاعَتِهِ
بِأَكْرَمِ الرُّسُلِ كُنَّا أَكْرَمَ الْأَمَمِ

Mükerrerem eylediyse Ĥaķ ĥabibiñ enbiyāsından
N'ola ikrām iderse ümmetine Rabb-i raĥmānı

118

رَاعَتْ قُلُوبَ الْعِدَى أَنْبَاءُ بَعِيثِهِ
كُنْبَاءَةٌ أَجْفَلَتْ غُفْلًا مِنَ الْعَنَمِ

Resül'ün bi'seti a'dā-yı dīne qorqular virdi
Ki şol şüret-i hafîyle reme ürkine mişānī

119

مَا زَالَ يَلْقَاهُمْ فِي كُلِّ مَعْتَرِكٍ
حَتَّىٰ حَكَوْا بِالْقَنَا لَحْمًا عَلَىٰ وَضَمِّ

Gazāda nīzeler üzre taquben lahm-ı küffārī
Kanāre zan iderdūñ sen eger görseñ o meydānī

120

وَدُّوا الْفِرَارَ فَكَانُوا يَغِيظُونَ بِهِ
أَشْلَاءَ سَأَلَتْ مَعَ الْعُقْبَانَ وَالرَّحْمَ

Sürerlerdi firārī gıbta idüp dirler idi kim
Şu çengālinde 'uqābuñ olaydık lahm-ı zādānī

[41a]

121

تَمَضَى اللَّيَالِي وَلَا يَدْرُونَ عِدَّتَهَا
مَا لَمْ تَكُنْ مِنْ لَيْلِي أَلَا شَهْرَ الْحُرْمِ

'Umūm-ı ğamlarından rüz şeb hiç 'add olunmaz <da> mı
Meger kim eşher-i hürmuñ olunca vaqt ü ezmānī

122

كَأَنَّمَا الدِّينُ ضَيْفٌ حَلَّ سَاحَتَهُمْ
بِكُلِّ قَرْمٍ إِلَىٰ لَحْمِ الْعِدَى قَرِمِ

Ki güyā cāy-ı küffāra oluben bu haq¹⁸
Lühūmī kāfire mā'ildür seyyid-i a'zam olanı¹⁹

123

يَجْرُ بَحْرَ حَمِيمٍ فَوْقَ سَابِجَةٍ
يَزِمِي بِمَوْجٍ مِنَ الْأَبْطَالِ مُلْتَطِمِ

Süvār olup deñizler 'asker çekdi ol seyyid²⁰
Atarlardı biri bir üzre cümle kāfir olanı

124

مَنْ كُلُّ مُنْتَدِبٍ لِلَّهِ مُحْتَسِبِ
يَسْتَطُوا بِمُسْتَأْصِلٍ لِلْكَفْرِ مُصْطَلِمِ

Ol erler kim işiñ Allāh için hāliş kılanlardur
Kim anlar küfr[i] kaţ' itdi mu'āvin dutdı Qur'an'ı

18 Mısrada hece eksikliği sebebiyle vezin bozulmaktadır.

19 Mısrada vezin bozulmaktadır.

20 Mısrada hece eksikliği sebebiyle vezin bozulmaktadır.

125

حَتَّى غَدَتْ مِلَّةَ الْإِسْلَامِ وَهِيَ بِهِمْ
مِنْ بَعْدِ غُرْبَتِهَا مَوْصُولَةَ الرَّحِمِ

Mu'âvin oldılar dîne muzaffâr olup a'dâya
Şeref buldı ğarîb oldıklarından şofra edyânı

126

مَكْفُولَةٌ أَبَدًا مِنْهُمْ بِخَيْرِ أَبِ
وَ خَيْرِ بَعْلِ فَلَمْ تَبْتِمِمْ وَ لَمْ تَبْتِمِمْ

Kefillendi o hayr-ı âb ile bu millet-i İslâm
Yetim ü bive kalmadı ebed ol zevcûn olanı

127

هُمْ الْجَبَالُ فَسَلَّ عَنْهُمْ مُصَادِمَهُمْ
مَاذَا رَأَوْا مِنْهُمْ فِي كُلِّ مُصْطَدِمٍ

Pes anlardan su'âl eyle o tağlar gibi 'askerden
Kim a'dâya neler itmişdür İslâm'un şücâ'ânı

[41b]

128

وَ سَلَّ حُنَيْنًا وَ سَلَّ بَدْرًا وَ سَلَّ أَحَدًا
فُصُولٌ حَتْفِ لَهُمْ أَذْهَى مِنَ الْوَحْمِ

Huneyn ü Bedr Uğud ehlinden anı sen su'âl eyle
Vebâdan artıq oldı anlara edhâ vü veḫmânı

129

الْمُصَدَّرَى الْبَيْضِ خُمْرًا بَعْدَ مَا وَرَدَتْ
مِنَ الْعَدَى كُلِّ مُسَوِّدٍ مِنَ اللَّمَمِ

Bahâdırlar kılıçların kızıl çana boyarlardı
'Adünuñ vakresine uruban şemşir-i bürrânı

130

وَ الْكَاتِبِينَ بِسُمِّرِ الْخَطِّ مَا تَرَكَتْ
أَقْلًا مِنْهُمْ حَرْفَ جِسْمٍ غَيْرِ مُنْعَجِمٍ

Nüvisân-ı ğazâ bir haṭ yazardı cism-i küffâra
Süñüler birle sürḫile ḫurûf-ı bî-nuqaṭânı

131

شَاكِيَ السَّلَاحِ لَهُمْ سَيْمًا تُمَيِّرُهُمْ
وَ الْوَرْدُ يَمْتَأَزُ بِالسَّيْمَا مِنَ السَّلْمِ

Şalâḫ ü hem silâḫ ile bular mümtâz idi güyâ
Nice mümtâz-şân kim Selem'den verd-i ḫandânı

132

تُهْدَى إِلَيْكَ رِيَّاحُ النَّصْرِ تَشْرَهُمْ
فَقَّحَسَبَ الرَّهْرُ فِي الْأَكْمَامِ كُلِّ كَمَى

Saṅa bād-ı şabâ ihdâ ideydi bunlaruñ tıybın
Çiçekler içre anlar ğonce güldür dir idüñ anı

[42a]

133

كَأَنَّهُمْ فِي ظُهُورِ الْخَيْلِ نَبَتْ رَبًّا
مِنْ شِدَّةِ الْحَرَمِ لَا مِنْ شِدَّةِ الْحَرَمِ

Ki güyâ atların üstüne berk olmuş şecerlerdür
Aña bâ' iş degil esbâb-ı esb-i farf-ı rahtânı

134

طَارَتْ قُلُوبُ الْعِدَى مِنْ بَأْسِهِمْ فَرَقًا
فَمَا تَفَرَّقَ بَيْنَ الْبُهْمِ وَالْبُهْمِ

'Adünuñ kalbine şöyle düşerdi heybet-i İslâm
Ki tâ farf itmez oldılar behâ'imden behimâni

135

وَمَنْ تَكُنْ بِرَسُولِ اللَّهِ نُصْرَتُهُ
إِنْ تَلَقَّهَ الْأُسْدُ فِي أَجَامِهَا تَجِمُ

Resülullâh mu'âvin olduğına hiç zarar irmez
Eger oğşasa incitmez yanında yatan arslanı

136

وَلَنْ تَرَى مِنْ وَلِيِّ غَيْرِ مُنْتَصِرٍ
بِهِ وَلَا مِنْ عَدُوِّ غَيْرِ مُنْقَصِمٍ

Anuñ yok aşdikâsından ki manşür olmamış ola
Bulunmaz hem 'adüsünden ki mağhür itmeye anı

137

أَحَلَّ أُمَّتَهُ فِي جِزْرِ مَلْتِهِ
كَالْأَيْتِ حَلَّ مَعَ الْأَشْبَالِ فِي أَحْمِ

Hişâr-ı emn-i millet içre qodı ümmetini ol
Şu sîn-âsâ ki buldı beççesine cây-ı gâbânı

138

كَمْ جَدَلْتُ كَلِمَاتُ اللَّهِ مِنْ جَدَلٍ
فِيهِ وَكَمْ خَصَمَ الْبِرْهَانَ مِنْ خَصِمٍ

Kelâm-ı Haq nice ehl-i cidâle gâlib oldıysa
Resül'ün mu'cizâtı dağı red itdi lecücânı

139

كَفَاكَ بِالْعِلْمِ فِي الْأُمِّ مُعْجَزَةٌ
فِي الْجَاهِلِيَّةِ وَالتَّأْدِيبِ فِي الْإِثْمِ

Anuñ ümmiligi hâlinde olan hulq u haşletler
Yeter mu'ciz saña âdâb 'ilmi ile bürhânı

[42b]

140

خَدَمْتُهُ بِمَدِيحِ اسْتَقْبِيلِ بِهِ
دُنُوبَ عُمْرٍ مَضَى فِي الشَّعْرِ وَالْخَدَمِ

Bu medh ile zünüb-ı sâbıkuñ 'afvün ricâ itdüm
Şu 'ömri kim geçürdüm nazm-ı hıdmetde mülükânı

141

إِدْقَدَانِي مَا تُحْسِي عَوَاقِبُهُ
كَأَنِّي بِهِمَا هَدَىٰ مِنَ النُّعْمِ

Kılâde taqub[en] boynıma tavk-ı hâtır-nâkî²¹
Ki güyâ hedy için oldum nişanlanmış behimâni

142

أَطَعْتُ غَيَّ الصَّبَا فِي الْخَالَتَيْنِ وَمَا
حَصَلْتُ إِلَّا عَلَى الْأَثَامِ وَالنَّدَمِ

Muñî' olmağıla nefse dalâlet câhına düşdüm
Ki taşşil itmedüm illâ nedâmât u zünübâni

143

فِيَا خَسَارَةَ نَفْسٍ فِي تِجَارَتِهَا
لَمْ تَسْتَرِ الدُّنْيَا وَلَمْ تَسْمِ

Hasâret nefsimûñ dâ'im ticâretle ziyânâtı
Virüp dünyâyı niçün itmedüm maşşud-ı cânâni

144

وَمَنْ يَبِيعُ أَجَلًا مِنْهُ بِعَاجِلِهِ
بَيْنَ لَهُ الْعَيْنُ فِي بَيْعٍ وَفِي سَلَمٍ

O kim bey' itdi uhrâyı bu dünyâ-yı denî için
O gabn-i fâhişüñ âhîr olur çok çok peşimâni

145

إِنْ أَتَ دُنْيَا فَمَا عَهْدِي بِمُنْتَقِضٍ
مِنَ النَّبِيِّ وَلَا حَبْلِي بِمُنْصَرَمٍ

Eger sehv ü haţâ iderisem şaymazam 'ahidüñ
Kõmam elden anuñ şer'-i şerîfûñ hükm-i Qur'an'ı

|43a|

146

فَإِنَّ لِي ذِمَّةً مِنْهُ بِتَسْمِيَّتِي
مُحَمَّدًا وَهُوَ أَوْفَى الْخَلْقِ بِالدَّمَمِ

Semiyy olmağile ben anuñ 'ahd ü emân oldum²²
Anuñ ise vefâ-i va'desinde yoğdur akrâni

147

إِنْ لَمْ يَكُنْ فِي مَعَادِي أَخْذًا بِيَدِي
فَضْلًا وَقَلَّ يَازِلَةَ الْقَدَمِ

Yapışmazsa elimden rüz-ı maşşerde kerem idüp
Ve illâ diyesiz yâ zellele'l-aqdâm 'işyâni

148

حَاشَاهُ أَنْ يُحْرِمَ الرَّاجِيَ مَكَارِمَهُ
أَوْ يَرْجِعَ الْجَارُ مِنْهُ غَيْرَ مُحْتَرَمٍ

Ki hâşâ zât-ı halkında ki bir râcî ola maħrûm
Huşuşâ kim döne mi muhterem aşhâb-ı hayrâni

21 Mısradâ vezin bozulmaktadır.

22 Mısradâ vezin bozulmaktadır.

149

وَمُنْدُ الْأَزْمَتِ أَفْكَارِي مَدَائِحُهُ
وَجِدْتُهُ لِيحِ الصَّبِيِّ خَيْرَ مُلْتَزِمِ

Halâş için hayırlu mültezim buldum o şâhi ben
Anuñ şarf ideli medhine küllü ‘aql u iz’ânı

150

وَلَنْ يَفُوتَ الْعَلَى مِنْهُ يَدَا تَرَبَّتْ
إِنَّ الْحَيَا بُيُوتُ الْأَزْهَارِ فِي الْأَكَمِ

Nehy olmadı ğinā-yı nî metinden dest-i dervîşüñ
Ekemde niyyet inbât eylese bārān nebātānı

151

وَلَمْ أَرُدْ زَهْرَةَ الدُّنْيَا الَّتِي قَطَفْتُ
يَدَا زُهَيْرٍ بِمَا أَتْنَى عَلَى هَرَمِ

Bu medhile velî dūnyā meta’iñ itmedüm maqşūd
Züheyir şā’irüñ olduğı gibi ibn-i ħubbānı

152

يَا أَكْرَمَ الْخَلْقِ مَالِي مَنْ أَلُوذُ بِهِ
سِوَاكَ عِنْدَ خُلُولِ الْحَادِثِ الْعَمَمِ

Benüm ey server-i ‘ālem melāz u melce’im ol sen
Ki ya’nî ħālet-i nez’de ħālîş itmekde imānı

[43b]

153

وَلَنْ يَضِيقَ رَسُولُ اللَّهِ جَاهُكَ بِي
إِذِ الْكَرِيمِ تَجَلَّى بِاسْمِ مَنْتَقَمِ

Bu ‘abdüñ intisābıyla senüñ ħadrine naqş irmez
Bu dem kim ol kerīm aĥz eyleye bu ‘abd-i giryānı

154

فَإِنَّ مِنْ جُودِكَ الدُّنْيَا وَصَرَّتْهَا
وَمِنْ عُلُومِكَ عِلْمَ اللَّوْحِ وَالْقَلَمِ

Bu dāreynüñ ħuşülü vü vuşülü baĥr-i cūduñdur
‘Ulūmından ħalem ketb eyledi levĥ üze Ķur’ān’ı

155

يَا نَفْسُ لَا تَقْنَطِي مِنْ زَلَّةٍ عَظُمَتْ
إِنَّ الْكِبَائِرَ فِي الْعُفْرَانِ كَاللَّمَمِ

Buyurmuşdur ki Ħaĥ lā taĥneţü min raĥmetillāhi
Kebā’irde olursa maĥv ider ol baĥr-ı ğufrānı

156

لَعَلَّ رَحْمَةً رَبِّي حِينَ يَقْسِمُهَا
تَأْتِي عَلَى حَسَبِ الْعَصَبِيَانِ فِي الْقَسَمِ

Umarum ħazret-i Rabb raĥmetini ħısmet itdükde
‘İbādınuñ zunübına göre ol ħıla erzānı

157

يَا رَبِّ وَاجْعَلْ رَجَائِي غَيْرَ مُنْعَكِسٍ
لَدَيْكَ وَاجْعَلْ جِسَابِي غَيْرَ مُنْخَرِمٍ

Hüdâvendâ recâ ümmîdimi 'aks itme lutfından
Müyesser kıl virmek hisâbı sehl-i âsânî²³

158

وَالطَّفُ بِعُدِّكَ فِي الدَّارَيْنِ إِنَّ لَهُ
صَبْرًا مَنَى تَدْعُهُ الْأَهْوَالُ يَنْهَرِمُ

Baňa dünyâda ve 'uqbâda lutf eyle eyâ yâ Rabb
Ki zîrâ korkulu yerler şabır olur hezîmânî

[44a]

159

وَأَذُنٌ لِسَحْبِ صَلَوةٍ مِنْكَ دَائِمَةً
عَلَى النَّبِيِّ بِمُنْهَلٍّ وَ مُنْسَجِمٍ

Şehâb-ı rahmete emr eyle her demde nişâr itsün
Resül-i bâ-şafânuñ üstine bārân-ı ihsânî

160

وَالْأَلَّ وَالصَّحْبَ ثُمَّ التَّابِعِينَ لَهُمْ
أَهْلُ النَّقَى وَالنُّقَى وَالْحَلِمَ وَالْكَرَمَ

Dahı aşhâb u âline nakıyy-i tâbî'ine hem
Şalât ile selâm olsun kim anlardur kerem-kânî

161

مَا رَزَحْتُ عَذَبَاتِ الْبَانِ رِيحُ صَبَا
وَأَطْرَبَ الْعَيْسِ حَادِي الْعَيْسِ بِالنَّعَمِ

Şabâ gülşende tahrîk eyledükçe 'azbe-i bānuñ
Her atrâb eyledükçe 'iys-i hādî-i hoş-sühânî

Ola rûh-ı Resûlullâh'a şad gûne tahiyetler
Ki Zâtî-i haķîrûñ yoķdur andan ğayrı dermânî²⁴

Hakem Deęerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

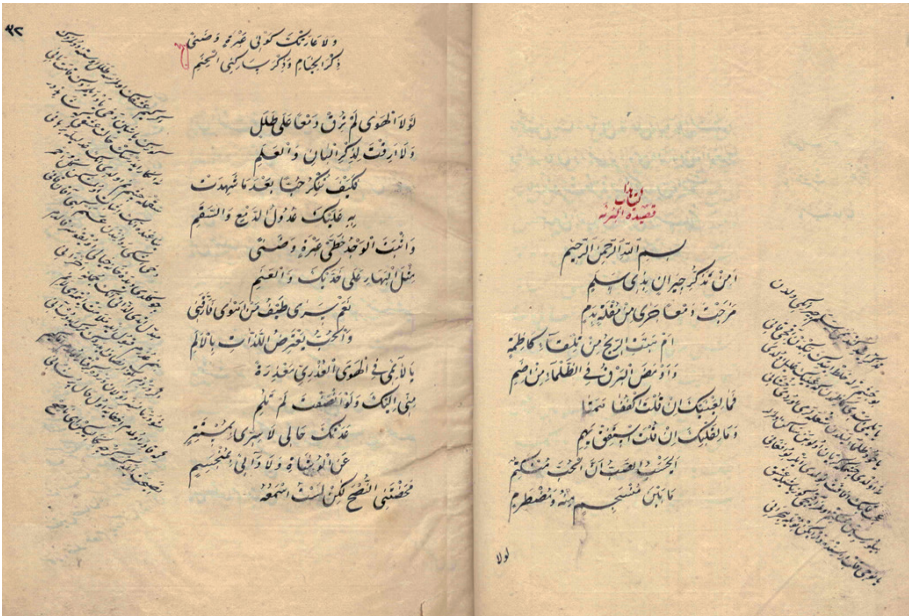
23 Mısradâ hece eksikliği sebebiyle vezin bozulmaktadır.

24 Bu beytin kaynak metinde karşılığı yoktur.

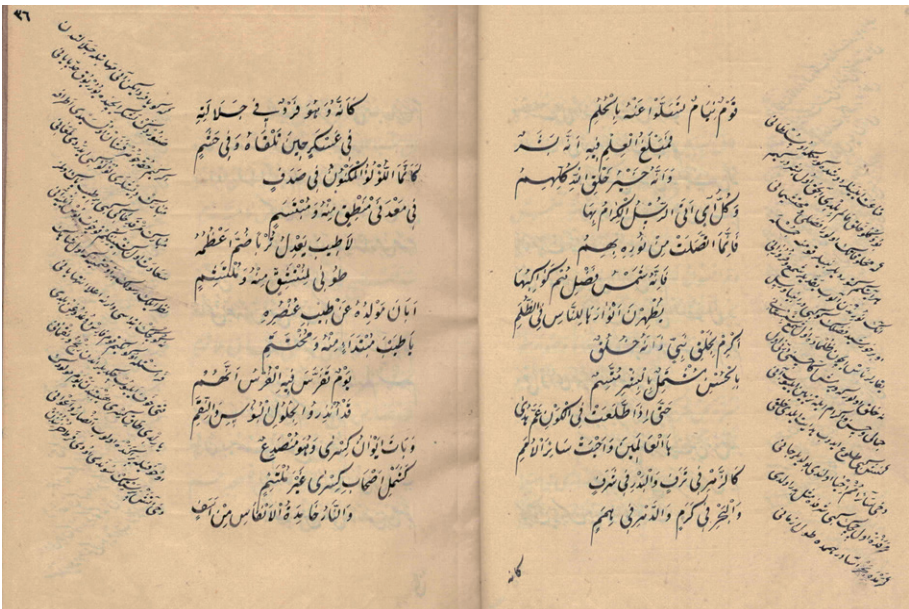
KAYNAKÇA/REFERENCES

- Albayrak Sak, V. (2014). Şemseddin Sivâsi'nin kasîde-i bürde tercümesi. *Turkish Studies*. 9,(3), 91-110.
- Armutçuoğlu, İ. (2009). *Kasîde-i bürde*. İstanbul: Erkam Yayınları.
- Armutlu, S. (2018). Zâtî: Hayatı, kişiliği, sanatı ve eserleri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 22 (Özel Sayı), 1935-1956.
- Armutlu, S. (1998). *Zâtî'nin şem ü pervânesi (inceleme-metin)*. (Doktora Tezi). İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Arslan, M. (1994). *Zâtî Süleyman Efendi - dîvân ve sevânihu'n-nevâdir fi ma'rifeti'l-anâsır*. Sivas: Dilek Matbaacılık.
- Arslan, M. (2014). Zâtî, Süleymân Efendi. *Türk edebiyatı isimler sözlüğü* içinde. Erişim adresi: <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/zati-suleyman-efendi>
- Ayçiçeği, B. (2015). Bûsirî (ö. 696/1297 ?)'nin Kasîdetü'l-Bürde'sinin Diyarbakırlı Mehmed Said Paşa (ö. 1308/1892) tarafından yapılan mensur ve manzum tercümesi. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*. (15), 27-102.
- Ayçiçeği, B. (2016). Üsküdarlı Abdülhay Celvetî ve kasîde-i bürde tercümesi. 9. *Uluslararası Üsküdar Sempozyumu (11-13 Kasım 2016) Bildiriler C. II* içinde, s. 223-266. İstanbul: Üsküdar Belediyesi Yayınları.
- Ayçiçeği, B. (Proje Yöneticisi). (2018). *Bûsirî'nin Kasîde-i Bürde'sinin geçmişten günümüze türkiye toplumu üzerindeki akademik, sosyal ve dini etkileri*. (Tamamlandı: 15.05.2016-20.09.2018). TÜBİTAK Projesi, Proje nu.: 215K398.
- Ayçiçeği, B. (2020). *Necib Efendi'nin Kasîde-i Bürde Şerhi: Muhtasar tevessül (inceleme-tevessül'le karşılaştırma-metin)*. İstanbul: Dün Bugün Yarın Yayınları.
- Cankurt, H. (2014). *Seyyid Hasan Rızâyî el-Aksarâyî hayâtı, sanatı, eserleri ve Miftâhu's-Sa'ade" adlı Manzum Kasîde-i Bürde şerhi*. (Yüksek Lisans Tezi). Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Çavuşoğlu, M. (1970). Zâtî'nin letâyîfî. *İÜ. Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Dergisi*. 18, 25-51.
- Çavuşoğlu, M. (1977) Zâtî'nin letâyîfî II. *İÜ. Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Dergisi*, 22, 143-161.
- Çavuşoğlu, M. ve Tanyeri, M. A. (1987). *Zâtî Divanı - gazeller kısmı III. Cilt Edisyon Kritik ve Transkripsiyon*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edb. Fak. Yay.
- Coşkun, V. (2013). Zâtî. *TDV İslâm ansiklopedisi* içinde (C. 44, s. 150-151). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Demirayak, K. (2001). Kasîdetü'l-Bürde. *TDV İslâm ansiklopedisi* içinde (C. 24, s. 566-568). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Ertaylan, İ. H. (1960). *Abdürrahim Karahisârî, Tercüme-i Kasîde-i Bürde*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay.
- Günaydın, Y. T. (1995). *İbn-i Kemâl edebî kişiliği ve kasîde-i bürde Tercümesi (Tenkitli Metin)*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Harman, Ö. F. (2004). *Âbidin Paşa, kasîde-i bürde tercümesi ve şerhi*. İstanbul: Kalem Yayınları.
- İlhan, M. (2017). Na'imî'nin Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesi. *Littera Turca*. 3(4), 42-61.
- Kahraman, B. (1997). Le'âlî ve Abdurrahîm Karahisârî'nin manzum kasîde-i bürde tercümeleleri. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. 4, 57-107.

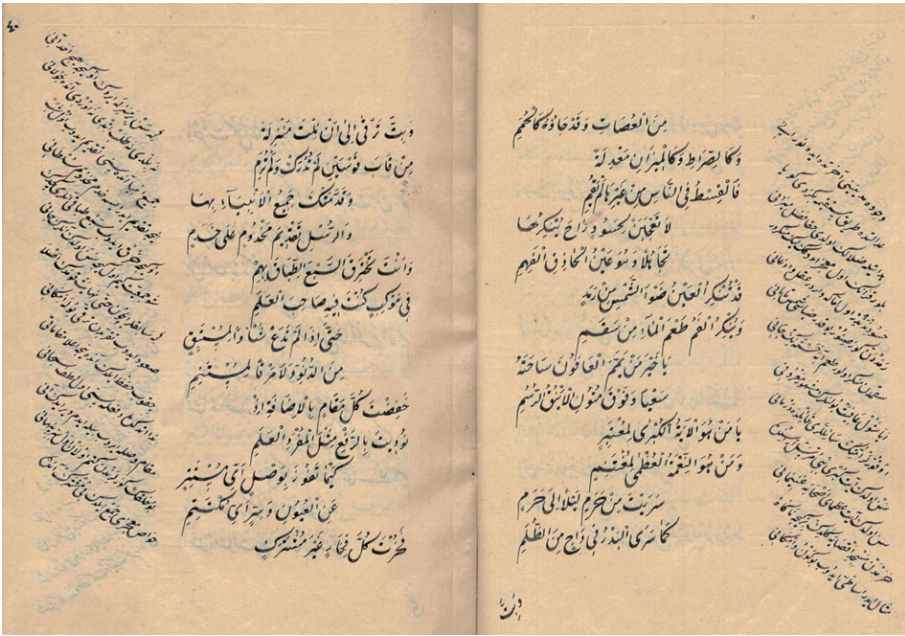
- Karaca, D. (2018). Zâtî'nin Edirne şehrengizi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 11(55), 114-136.
- Karadeniz, M. (2010). *Heft-Peyker (inceleme-metin)*. (Yüksek Lisans Tezi). Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.
- Kaya, M. (1992). Bûsîrî, Muhammed b. Saîd. *TDV İslâm Ansiklopedisi* içinde (C. 6, s. 468-470). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Koç, H. (2018). Ahmed-i Rıdvân'ın manzum kasîde-i bürde tercümesi. *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*. 5(12), 9-31.
- Kurtoğlu, O. (2013). Zâtî, İvaz. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü* içinde. Erişim adresi: <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/zati-ivaz>
- Kurtoğlu, O. (2017). *Zâtî divanı (gazeller dışındaki şiirleri) e-kitap*. (Erişim Tarihi: 15.04.2020). Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar G. M. Kültür Eserleri Dizisi-552.
- Kut, G. (1973-74). Gazâlî'nin Mekke'den İstanbul'a Yolladığı Mektup ve Ona Yazılan Cevaplar. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*. TDK Yay. s. 223-252.
- Kuzubaş, M. (2007). Muhammed Fevzi'nin Miftâhu'n-Necât Adlı Eseri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 1(1), 156-192.
- Omay, A. (2001). *Zâtî Süleyman efendi, miftahü'l-mesâ'il*. (Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Saraç, M. A. Y. (1994). Kemal Paşazâde'nin Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesi. *İslâmî Edebiyat*. (24), 65-70.
- Sezer, İ. H. (1985). *Şâir Bûsîrî ve Bürde'si*. (Basılmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Şahin, E. S. (1997). *Kasîde-i Bürde'nin Türkçe şerh ve tercümeleri*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şimşek, S. (2010). Süleymân Zâtî. *TDV İslâm Ansiklopedisi* içinde (C. 38, s. 110-111). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Şimşek, S. (2005). *Keşanlı Süleymân Zâtî ve XVIII. Asırda celvetilik*. (Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Tarlan, A. N. (1967). *Zâtî Divanı - gazeller kısmı I. Cilt "edisyon kritik ve transkripsiyon*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Tarlan, A. N. (1970). *Zâtî Divanı - gazeller kısmı II. Cilt "edisyon kritik ve transkripsiyon*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Ünver, N. (2007). Zâtî. *Türk dünyası edebiyatçıları sözlüğü* içinde (C. 8, s. 710-712). Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Yazar, S. (2011). *Anadolu sahası klasik türk edebiyatında tercüme ve şerh geleneği*. (Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

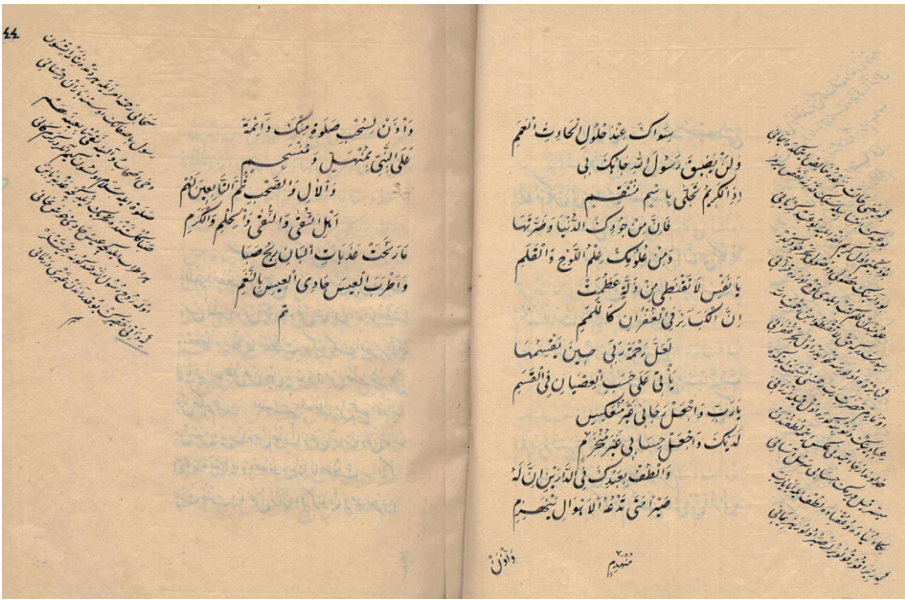
31b - 32a

35b - 36a

39b - 40a

43b - 44a